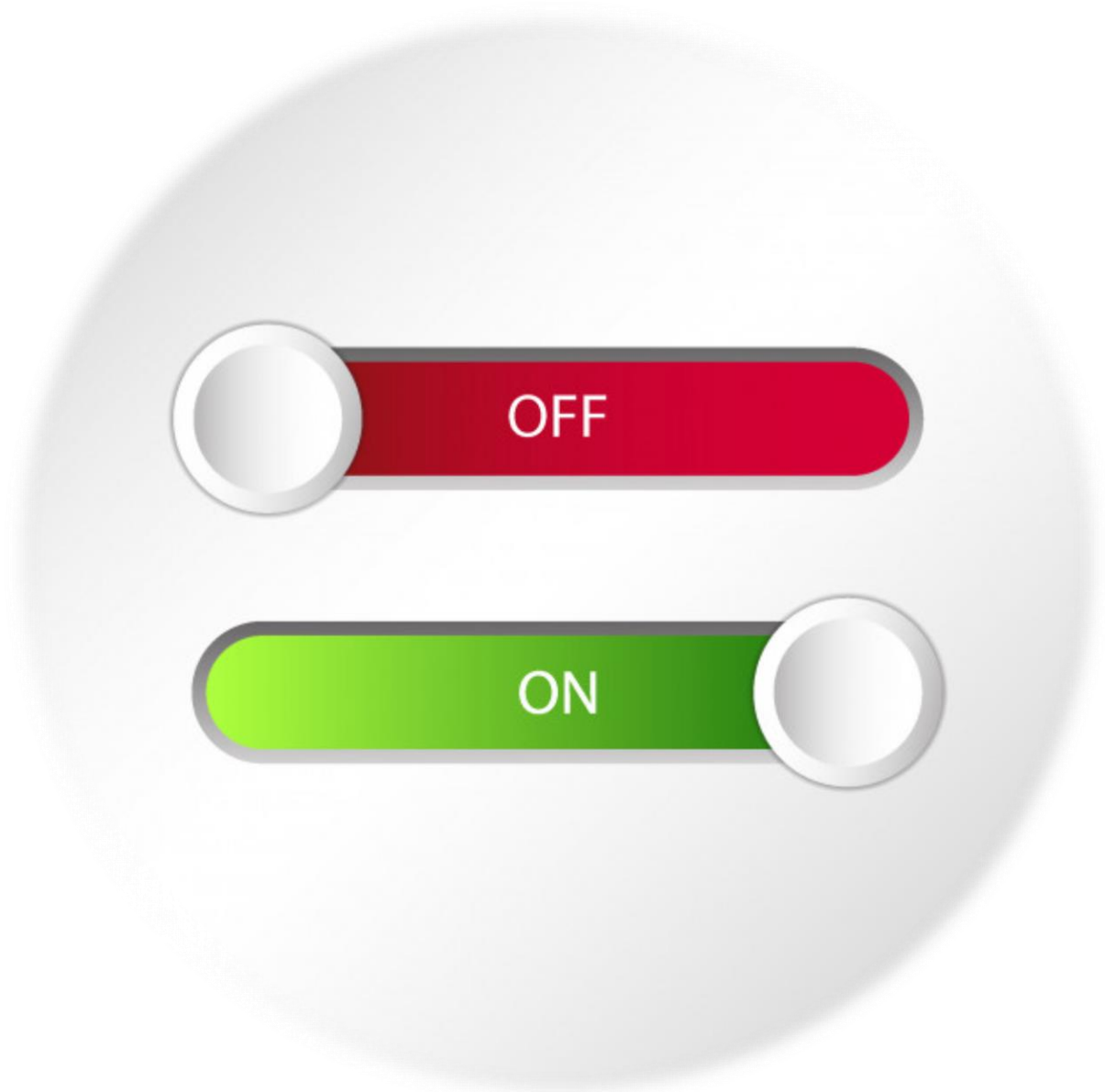

Gehandicaptenzorg uit beeld?!

Onderzoek naar de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van studenten binnen de opleiding Social Work en SPH van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Titel: Gehandicaptenzorg uit beeld?!

Ondertitel: Onderzoek naar de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van studenten binnen de opleidingen Social Work en SPH van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Omslagfoto: Noviandri.eko, 2017. Copyright 2010-2019, Freepik Company S.L.

Onderzoeksteam: GZ in beeld
Jonne Uitenbroek
Iris van der Maazen
Maud Zegers
Loes van Woesik

Opdrachtgever: Lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking

Vertegenwoordigd door: M. Hermesen

Projectbegeleider: P. Beekers

Eerste beoordelaar: D. Ringlever

Tweede beoordelaar: P. Beekers

School: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Opleiding: Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Versie: 1

Inleverdatum: 3 juni 2019

Plaats van uitgave: Nijmegen

Voorwoord

Het woord *gehandicaptenzorg* komt slechts één keer voor in de studiehandleiding van Social Work die aan de studenten wordt uitgereikt. Zes keer wordt het woord *beperking* genoemd in samenhang met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Wij vinden dat hier verandering in moet komen. Als beginnend professionals werkzaam in de gehandicaptenzorg gaat het ons aan het hart dat de gehandicaptenzorg weinig aandacht krijgt binnen het onderwijs. Om deze reden zijn wij dit onderzoek gestart.

Voor u ligt het afstudeeronderzoek *GZ in beeld*. Het onderzoek naar de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij studenten van de opleidingen SPH en Social Work is uitgevoerd bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Wij zijn vier vierdejaars studenten SPH aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en hebben ons afstudeeronderzoek gedaan in opdracht van het lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking. Van februari 2019 tot en met juni 2019 zijn wij bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van het onderzoeksverslag.

Wij hebben het onderzoek als zeer leerzaam ervaren. In het begin van de onderzoeksfase merkten we dat we vaak te langdradig waren en waren we minder zeker over de keuzes die we hadden gemaakt. Aan het eind van ons onderzoeksproces waren we veel zelfverzekerder, konden we onze resultaten kort en krachtig beschrijven en zijn we trots op het resultaat.

Bij dezen willen wij onze opdrachtgever Maaïke Hermesen graag bedanken voor de goede begeleiding en de positieve feedback die zij heeft gegeven. Maaïke zorgde altijd voor een prettige sfeer tijdens onze afspraken en was goed bereikbaar. Ook willen wij onze begeleidend docent Paul Beekers bedanken voor zijn begeleiding en kritische blik. Paul stond altijd voor ons klaar en kwam vaak met goede, vernieuwende ideeën. Wij willen Angela Prudon, Hennie van Veen en Mariëtte van Hees bedanken voor al hun inzet en betrokkenheid bij ons afstudeeronderzoek. De onderzoeksgroep "Blik op EVB+" willen wij bedanken voor de prettige samenwerking. Tot slot willen we nog alle docenten en respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan ons onderzoek. Zonder hun medewerking was dit onderzoek nooit tot stand gekomen.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Jonne Uitenbroek
Iris van der Maazen
Maud Zegers
Loes van Woesik

Nijmegen, 3 juni 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
Samenvatting.....	7
Deel A: Het onderzoeksrapport	8
1. Inleiding	8
2. Probleemanalyse	9
2.1. Analyse van het praktijkprobleem vanuit de literatuur.....	9
2.2. Probleemstelling	13
Beoogd projectresultaat:	13
Onderzoeksdoel:.....	13
Onderzoeksvraag:	13
Deelvragen:	13
2.3. Definitie begrippen.....	14
3. Methode van het onderzoek	15
3.1. Onderzoekspopulatie.....	16
3.2. Analysemethode.....	17
3.3. Verantwoording kwaliteit.....	17
3.4. Beperkingen van het onderzoek.....	18
3.5. Randvoorwaarden	18
4. Resultaten.....	19
4.1. Beelden over de gehandicaptenzorg.....	19
4.2. Invloed van de opleidingen.....	22
4.3. Beïnvloedingsfactoren	25
5. Conclusies en discussie	27
5.1 Conclusies	27
5.2 Discussie	28
Verbinding van bevindingen met de probleemanalyse.....	28
De beperkingen van het onderzoek.....	29
Suggesties voor vervolgonderzoek	30
Formuleer aanbevelingen voor de praktijk	30
15. Bronnenlijst.....	31
16. Bijlagen	34
Bijlage A. Onderzoeksprocedure.....	34
Bijlage B. Enquête guide	35
Bijlage C. Interview guide medewerkers HAN.....	38
Bijlage D. Guide stellingen docenten HAN	41
Bijlage E. Interview guide focusgroep	42
Bijlage F. Overzicht resultaten enquête	45
Bijlage G. Associatiekaarten uit de focusgroepen.....	60

Bijlage H. Overzicht resultaten stellingen docenten	64
---	----

Inhoudsopgave figuren

Figuur 1: Woordwolk met beelden	19
Figuur 2: Cirkeldiagram keuze werkveld.....	21
Figuur 3: Cirkeldiagram aanbod opleiding	22
Figuur 4: Cirkeldiagram aandacht binnen opleiding	22
Figuur 5: Grafiek beeldvorming.....	25

Samenvatting

De gehandicaptenzorg kampt al langere tijd met een groot personeelstekort. Mogelijk speelt het imagoprobleem en de onbekendheid van de gehandicaptenzorg een rol bij het werven van nieuw personeel.

Het project 'Gehandicaptenzorg uit beeld?!' had als doel om een aanbeveling te doen aan de opleiding Social Work van de HAN hoe de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg positief beïnvloed kon worden.

Een beeldvorming is het laten ontstaan van een idee of een indruk. Het doel van het onderzoek was inzicht krijgen in de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN. Hieruit was de volgende onderzoeksvraag voortgekomen:

Hoe is de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?

Naast literatuuronderzoek zijn de resultaten verzameld door middel van het afnemen van een enquête, het houden van focusgroepen, het afnemen van interviews en het toetsen van stellingen. Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat de beelden bij studenten over mensen met een beperking over het algemeen positief zijn. De meest voorkomende beelden over de gehandicaptenzorg waren 'verzorgen', 'liefdevol', 'voldoening' en 'divers'. Toch bleek dat de meerderheid van de studenten op dit moment niet kiest om in de gehandicaptenzorg te werken.

Eén van de meest bepalende factoren bij het vormen van een beeld over de gehandicaptenzorg bij studenten bleek het lopen van stage. Naast het aanbieden van stage dragen de opleidingen Social Work en SPH minimaal bij aan de beeldvorming van studenten over de gehandicaptenzorg. Daarnaast is gebleken dat het netwerk van studenten, de media en framing (het bepalen van de beeldvorming door de juiste woorden in te zetten) belangrijke factoren zijn bij het vormen van een beeld.

Op basis van deze bevindingen wordt aanbevolen om eerstejaars Social Work studenten door middel van een gasthoorcollege of werkveldbezoek te informeren over het werken in de gehandicaptenzorg.

Deel A: Het onderzoeksrapport

1. Inleiding

De beroepspraktijk heeft veelvuldig gesignaleerd en gepubliceerd dat een tekort aan medewerkers binnen de gehandicaptenzorg heerst. Dit signaal is opgevangen door het lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking van de HAN.

Dit personeelstekort heeft meerdere oorzaken. Een hiervan zou het slechte imago van de gehandicaptenzorg kunnen zijn. Vanuit het lectoraat is de vraag ontstaan wat de beelden over de gehandicaptenzorg zijn bij studenten van sociale studies aan de HAN. Maaïke Hermesen is lector bij dit lectoraat en is de opdrachtgever van dit project.

Als lector houdt zij zich bezig met de vraag hoe bijgedragen kan worden aan de normatieve professionalisering van beroepskrachten in de ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen [HAN], z.d.-a). Door dit project aan te bieden en te ondersteunen draagt mevrouw Hermesen bij aan het onderzoek naar het verbeteren van de normatieve professionalisering van Social Work en SPH studenten die aanstaande beroepskrachten zijn. Bovendien zal het beroepsbeeld en het imago van de gehandicaptenzorg positief beïnvloed worden.

Het onderzoeksteam *GZ in Beeld* heeft zich gericht op de beelden over de gehandicaptenzorg die leven onder eerstejaars voltijdstudenten Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten SPH aan de HAN in Nijmegen tijdens het schooljaar 2018-2019. Op deze manier is een overzicht van de beelden over de gehandicaptenzorg ontstaan. Aan de hand van dit inzicht is een aanbeveling gedaan aan de opleiding Social Work hoe de HAN de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij studenten in volgende schooljaren positief kan beïnvloeden.

In het onderzoeksrapport komt een uitgebreide probleemanalyse, de probleemstelling, een beschrijving van de methoden van onderzoek, de resultaten, conclusies en een discussie aan bod.

2. Probleemanalyse

2.1. Analyse van het praktijkprobleem vanuit de literatuur

Al in 2008 werd door de Inspectie voor de Gezondheidszorg een personeelstekort geconstateerd in de gehandicaptenzorg, waardoor de continuïteit van de zorg onder druk kwam te staan ("IGZ", 2008). De arbeidsproblematiek in de gehandicaptenzorg is dus geen nieuw probleem, maar het is de laatste jaren wel steeds zorgwekkender geworden.

Naar verwachting zijn in 2020 ongeveer 10.000 nieuwe zorgmedewerkers nodig. De instroom van nieuwe medewerkers in de gehandicaptenzorg vanuit beroepsopleidingen daalt met 13,5 procent, terwijl de zorgvraag juist toeneemt door de vergrijzing (Van Ruijven, 2017). De gehandicaptenzorg staat voor de uitdaging voldoende geschikte mensen te vinden voor de verschillende functies (Kalkhoven & Van der Aalst, 2018). Hierbij gaat het met name om HBO-verpleegkundigen, Sociaal Pedagogische Hulpverleners (HBO) en Persoonlijke Begeleiders niveau 4 (MBO) (Van Ruijven, 2017). Volgens organisaties is de gehandicaptenzorg als werkgever niet populair bij medewerkers met een passend diploma. Hierdoor wordt het lastig om te concurreren met andere zorgsectors (Bureau Bartels, 2017). Binnen de zorg aan mensen met complexe zorgvragen en/of ernstig meervoudige beperkingen is een tekort aan goede gekwalificeerde medewerkers. Personeel dat onvoldoende of niet goed genoeg is opgeleid, dat werkt met mensen die moeilijk gedrag vertonen, vormt een risico voor een stijging van onveilig gedrag binnen de organisatie. Dit risico leidt tot meer agressie en geweld (Van der Veen, 2018).

Uit onderzoek door Sectorfondsen Zorg en Welzijn (2003) is gebleken dat de beeldvorming rond de gehandicaptenzorg de geslaagde werving van personeel in de weg kan staan. Het beeld van de gehandicaptenzorg sector wordt bepaald door stereotypes. Hieronder vallen zowel negatieve stereotypes, als positieve stereotypes. Een te positief beeld kan ervoor zorgen dat mensen later teleurgesteld raken of dat er een beeld ontstaat dat het werken met mensen met een beperking een gevoel van vrolijkheid teweegbrengt, maar dat het geen uitdaging vormt. Een negatief beeld staat de werving van personeel in de weg (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003).

Confrontatie met agressief gedrag van cliënten is één van de negatieve stereotypes dat onderdeel is van de beeldvorming over de gehandicaptenzorg (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003). Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat mensen niet kiezen om in de gehandicaptenzorg te gaan werken.

De zorgvraag van cliënten neemt toe waardoor zij intensievere hulp en begeleiding nodig hebben (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2018). Uit onderzoek is gebleken dat de gehandicaptenzorg het hoogst scoort van alle zorgbranches wat betreft agressie en geweld op het werk. Door het ontbreken van een open cultuur waarin agressie besproken kan worden, voelen veel medewerkers zich te onveilig om te melden hoeveel impact de agressie van de cliënten op hen heeft. Dit leidt tot verzuim en draagt bij aan het personeelstekort binnen de sector (Van Beurden, 2018). Een ander stereotype dat leeft bij mensen is het langzaam vooruitgang kunnen boeken met mensen met een beperking (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003).

Naast het personeelstekort groeit het aantal cliënten met een beperking. Meer baby's met een beperking worden geboren doordat vrouwen op oudere leeftijd zwanger worden en vroeggeboren kinderen met een extreem laag geboortegewicht in leven blijven. Een deel van de stijging komt ook, doordat kinderen van niet-westerse migranten pas sinds kort de zorg weten te vinden en het aantal neef-nicht huwelijken in die groep vrij hoog is. Bovendien worden mensen met een beperking steeds ouder. Door de toename van mensen met een beperking en afname van nieuwe medewerkers binnen de gehandicaptenzorg, wordt het personeelstekort alsmaar groter (Van Wijngaarden, 2018).

Het personeelstekort in de gehandicaptenzorg doet zich voor op verschillende niveaus. Deze niveaus zijn: de overheid, organisaties, zorgmedewerkers, de cliënten en hun netwerk en studenten.

Koning Willem-Alexander heeft tijdens de troonrede op 18 september 2018 aangegeven dat het tekort aan personeel een uitdaging vormt. Uit de rijksbegroting blijkt dat de gehandicaptenzorg beperkt aan bod komt. Het meeste geld gaat naar de ouderenzorg (Klik Verstandelijk Gehandicaptenzorg, 2018). Om het personeelstekort tegen te gaan zouden organisaties het salaris kunnen verhogen. Hierdoor zouden medewerkers zich meer gewaardeerd voelen en overwegen om langer binnen de gehandicaptenzorg te blijven werken (Visser, 2018). Deze ontwikkeling is echter niet mogelijk omdat minder geld beschikbaar is voor de gehandicaptenzorg.

Zorgorganisaties bieden vaak kleine contracten aan medewerkers in de gehandicaptenzorg. Volgens de vakbond zouden vaste contracten met voldoende uren en hogere lonen de gehandicaptenzorg aangenamer maken (Van Wijngaarden, 2018). Onaantrekkelijke arbeidsvoorwaarden spelen een belangrijke rol in het imago van de gehandicaptenzorg (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003).

Organisaties merken ook dat het personeelstekort gebruikt wordt als verzamelnaam voor alle misstanden in de zorg. Cliënten en hun netwerk kunnen overtuigd zijn dat de problemen die zij ervaren in de zorg veroorzaakt worden door een tekort aan personeel, terwijl dit niet altijd de directe oorzaak is (Schumacher & Van Baaijen, 2018). Een neveneffect van het personeelstekort is hierdoor dat organisaties kunnen kampen met negatieve beelden rond de kwaliteit van arbeid. Dit heeft negatieve gevolgen voor het vertrouwen dat cliënten en hun netwerk hebben in zorgorganisaties.

Vaak nemen familieleden een groot deel van de ondersteuning van hun naaste met een verstandelijke beperking voor hun rekening, naast professionele begeleiders (Beentjes & Cardol, 2012). Dit betekent dat het netwerk van de cliënt ziet wat het effect van het personeelstekort is op de kwaliteit van zorg voor hun naaste.

Veelal wordt binnen zorgorganisaties gewerkt met zelfsturende teams. Hierdoor komt een grotere druk op de medewerkers aangezien zij meer administratieve en extra coördinerende klussen krijgen (Van Wijngaarden, 2018). Dit kan ervoor zorgen dat medewerkers uit de zorg stappen en nieuwe medewerkers zich niet aangetrokken voelen tot de gehandicaptenzorg.

Door studenten van zorg- en welzijnsopleidingen MBO en HBO wordt de werkdruk als het belangrijkste negatieve punt van de gehandicaptenzorg gezien. Hierdoor ontstaat het beeld dat personeel te weinig tijd zal hebben om de zorg te bieden die de doelgroep nodig heeft (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003). De werkdruk die alsmaar hoger wordt en het negatieve beeld dat studenten hierover hebben, beïnvloeden elkaar waardoor een vicieuze cirkel ontstaat.

Daarnaast wordt men steeds ouder en de AOW-leeftijd gaat omhoog. Het personeel vraagt zich af of ze de werkdruk tot die tijd vol gaan houden en hoe (Van Wijngaarden, 2018). Zo is momenteel 23 procent van de medewerkers ouder dan 55 jaar. Hun functies zullen ook vervangen moeten worden (Kalkhoven & Van der Aalst, 2018). De hoeveelheid werk waar het huidige personeel nu mee te maken heeft is hoog en de lonen daarentegen zijn laag. Daarnaast is de verhouding werk-privé niet altijd in balans. Doordat op de werkvloer meer stress wordt ervaren, voelt het merendeel van het personeel zich schuldig tegenover de cliënten omdat zij niet de zorg of begeleiding kunnen geven die ze willen geven. Dit komt bijvoorbeeld, omdat zij veel tijd kwijt zijn met administratie of het inwerken van nieuwe, onbekende krachten. Hierdoor moeten cliënten langer wachten op de juiste zorg en dit heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van zorg (V&VN, 2017).

Binnen de gehandicaptenzorg is veel verloop van personeel, wat directe gevolgen heeft voor de kwaliteit van de zorg. Gemiddeld vertrekt op jaarbasis 32 procent van de vaste begeleiders van een groep. Bovendien stromen nieuwe groepsleiders in voor een korte of langere tijd. Door het gebrek aan voldoende personeel komt het voor dat invallers, die niet over de juiste kennis beschikken, worden ingezet. Al deze personeelsswisselingen worden beschouwd als een belemmerende factor voor zowel de onderlinge samenwerking binnen een team als voor de kwaliteit van begeleiding in het algemeen (Buntinx, 2004).

De instroom van nieuwe medewerkers in de gehandicaptenzorg vanuit beroepsopleidingen daalt met 13,5 procent (Van Ruijven, 2017). Dit betekent dat afgestudeerden van sociale opleidingen een grote kans hebben op baanzekerheid binnen de sector. Desondanks kiezen weinig studenten om zich te specialiseren in de gehandicaptenzorg.

Bij de HAN worden de opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening [SPH] en Social Work aangeboden. De opleiding SPH leert studenten cliënten te begeleiden, een plan van aanpak te maken en te evalueren. In het derde jaar kan worden gekozen tussen de uitstroomprofielen Jeugdzorg, Geestelijke Gezondheidszorg en Gehandicaptenzorg (M. Hagen, marketing en communicatiemedewerker HAN, persoonlijke communicatie, 21 februari 2019).

In 2018 koos slechts 13 procent van de voltijd Sociaal Pedagogische Hulpverlening studenten van de september-route aan de HAN voor het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg. Van de studenten die in de februari-route zaten, koos maar 1 van de 28 het uitstroomprofiel. Gehandicaptenzorg is hiermee voor beide routes het minst gekozen uitstroomprofiel (F. Bex, procescoördinator faculteit GGM HAN, persoonlijke communicatie, 14 februari 2019). Ook binnen de Hogeschool Utrecht blijkt dat weinig studenten interesse tonen in de gehandicaptenzorg. Slechts 6 procent van de studenten koos in leerjaar 2018-2019 voor een specialisatie in de gehandicaptenzorg. Van de 340 SPH studenten in de bovenbouw kozen maar 21 voor de minor "Gehandicaptenzorg: inclusiegericht samenwerken met jeugd en volwassenen met een verstandelijke beperking" (J. Knevel, coördinator afstudeerrichting Gehandicaptenzorg HU, persoonlijke communicatie, 20 februari 2019). Wegens privacy redenen konden niet alle scholen de gegevens verstrekken over de hoeveelheid studenten die binnen hun

opleiding voor de gehandicaptenzorg hebben gekozen. Landelijke cijfers over de hoeveelheid studenten die zich specialiseren in de gehandicaptenzorg zijn niet beschikbaar.

De opleiding Social Work is per 1 September 2018 een nieuwe opleiding binnen de HAN en komt voort uit een samenvoeging van de voormalige HAN-opleidingen Culturele en Maatschappelijke Vorming, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening. Studenten worden opgeleid om problemen in de zorg op creatieve, vernieuwende en realistische wijze op te lossen. Met een diploma Social Work kan worden gewerkt binnen de jeugdzorg, gehandicaptenzorg, welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, justitiële zorg, verslavingszorg, in een sociaal wijkteam en bij een maatschappelijke opvang (HAN, z.d.-b).

In het opleidingsstatuut 2018-2019 Bacheloropleiding Social Work Voltijd wordt vermeld dat de opleiding Social Work het profiel Zorg aanbiedt. Dit profiel is vooral gericht op de ondersteuning van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en van mensen met psychische kwetsbaarheid en hun netwerk. De studenten leren hoe ze deze doelgroep optimaal kunnen ondersteunen, waardoor zij kunnen functioneren ondanks hun beperking. Dit profiel kan gekozen worden in het derde leerjaar. De toets doelgroepenanalyse die wordt gehouden in het eerste leerjaar gaat over de doelgroep waar studenten op dat moment hun praktijkervaring opdoen. Een van de mogelijke richtingen om praktijkervaring op te doen is de gehandicaptenzorg, maar dit is niet verplicht (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2018).

Van studenten die op dit moment de opleiding Social Work volgen, is tijdens vooronderzoek vernomen dat gedurende de lessen geen aandacht wordt besteed aan de verschillende doelgroepen en dat de gehandicaptenzorg nog niet één keer behandeld is. Zij gaven aan dat dit tijdens hun mbo-opleiding op een meer verdiepende manier werd gedaan (A. Brouwers, student Social Work HAN, persoonlijke communicatie, 19 maart 2019).

Het initieel onderwijs is de eerste oorspronkelijke onderwijsloopbaan van studenten in het voltijd onderwijs, voordat zij gaan werken ("Initieel onderwijs", 2016). Het initieel onderwijs sluit echter onvoldoende aan op de praktijk van de gehandicaptenzorg (Van der Veen, 2018). Uit onderzoek gedaan door De Veer, Verkaik en Francke (2010) blijkt dat de medewerkers in de gehandicaptenzorg de hoogste verwachtingen hebben over pas gediplomeerden, omdat zij vinden dat zij meteen als volwaardig collega's ingezet moeten worden. Bovendien verwachtte 98 procent van de medewerkers dat pas gediplomeerden direct als volwaardige beroepskrachten mee konden draaien in de beroepspraktijk (De Veer, Verkaik & Francke, 2010). Dit kan een hoge druk leggen op pas gediplomeerden, wat het werken in de gehandicaptenzorg minder aantrekkelijk maakt.

Vanuit verschillende scholen klinkt het geluid dat studenten weinig of geen idee hebben van de inhoud van het werk in de Gehandicaptenzorg. Zelden beginnen mensen aan de opleiding met het vooropgezette plan om in deze sector te gaan werken (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003). Toch komen mensen met een beperking in vrijwel elke zorgsector voor, waardoor bijna iedere zorgmedewerker met de doelgroep te maken krijgt.

Uit een onderzoek gedaan door Sectorfondsen Zorg en Welzijn (2003) bleek dat studenten een foutief en beperkt beeld hadden over mensen met een beperking, bijvoorbeeld dat het kwijlende mensen zijn waarmee contact onmogelijk is.

Dit beperkte beeld kan veroorzaakt worden doordat docenten op school onvoldoende voorlichting geven over de gehandicaptenzorg. Relatief weinig docenten op de HAN hebben een achtergrond in de gehandicaptenzorg. Docenten die dat wel hebben merken dat hun collega's weinig expertise en affiniteit hebben met de doelgroep (A. Prudon, docent uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg HAN, persoonlijke communicatie, 12 februari, 2019). Dat studenten niet goed weten wat hen te wachten staat binnen de gehandicaptenzorg kan een reden zijn dat zij niet kiezen om binnen deze sector te werken.

Het lectoraat Ethiek van Verbinding van Mensen met een Verstandelijke Beperking heeft vanuit diverse organisaties te horen gekregen dat de gehandicaptenzorg kampt met een imagoprobleem. Dit zou kunnen komen door de beelden die mensen hebben gevormd over de gehandicaptenzorg. Mogelijk leven er onjuiste, onvolledige of verouderde beelden over mensen met een verstandelijke beperking en het werken in deze sector (M. Hermesen, persoonlijke communicatie, 20 februari 2019).

Onschuldig is een beeldvorming niet en het is geen neutrale aangelegenheid. Het ontstaan van een beeldvorming gebeurt bewust of onbewust. Van alle mensen die in het gezichts- en belangstellingsveld opduiken wordt voortdurend een beeld gevormd. Of dit beeld overeenkomt met de realiteit van de

mensen in het beeld is de vraag. Denkbeelden worden van generatie op generatie overgedragen, soms met ideologische of godsdienstige elementen (Wuyts, 2010).

Framing en priming kunnen beïnvloedende factoren zijn bij een beeldvorming. Framing is het bepalen van de beeldvorming door de juiste woorden in te zetten. Framing is onveranderbaar en beïnvloedt de waarneming en verwerking van informatie. Onbewust hebben de frames invloed op het lijf en de emoties. Zodra de emotie in het frame hetzelfde is als de emotie van de ontvanger, dan is die gelijkenis zo sterk dat de hersenen van de ontvanger geen reden zien om te twijfelen hieraan (Gagestein, 2014). Bij actief framen gaat het om het uitoefenen van invloed op de manier waarop de ontvangers iets verwerken, met de verwachting dat ze de opvattingen overnemen. Hierbij wordt rekening gehouden met de boodschap die overgebracht wordt en welke waarden en emoties daarbij horen. Bovendien is het belangrijk rekening te houden met het publiek, met de manier waarop een verhaal verteld wordt en welke woorden en beelden gebruikt worden. Ook de boodschapper heeft een belangrijke invloed. Passend bij framing is priming. Bij priming wordt een specifiek concept voorgesorteerd in onze hersenen waardoor het sneller voor de dag gehaald kan worden. Als iemand bijvoorbeeld een nieuwe rode jas heeft gekocht, lijkt het of ineens heel veel mensen een rode jas hebben. Dit specifieke concept valt dan meer op, omdat deze persoon geprimed is met 'rode jas'. Priming is een relatief korte beïnvloeding en blijft dus niet de rest van het leven de waarneming bepalen (Gagestein, 2014). Doordat mensen zo beïnvloed worden door de onbewuste processen zoals framing en priming, blijven zowel de negatieve als positieve beelden die ze hebben over gehandicaptenzorg bestaan.

Kijkend naar de geschiedenis van de beeldvorming van mensen met een beperking, wordt gemeend dat een aantal denkbeelden en ideeën gedeeltelijk of in hun geheel blijven doorleven in de gedachten van mensen zonder beperkingen (Wuyts 2010). Hiervan is de krachtigste dat een handicap een persoonlijk, tragisch en onomkeerbaar lot is. Mensen willen liefdadigheidsinstellingen steunen die voor deze doelgroep zorgen, maar het rechtstreekse contact wordt het liefst vermeden of beperkt. Doordat mensen met een beperking in zorginstellingen, beschermde woonvoorzieningen, beschutte werkplaatsen en dagcentra geplaatst worden, wordt het beeld wat mensen al hebben over een beperking in stand gehouden (Wuyts, 2010).

Onder andere onderwijs, persoonlijke ervaringen en kunst vormen het referentiekader waarin de samenleving beelden over mensen met een beperking vormt. Het referentiekader en dus ook de beelden over mensen met beperkingen zijn altijd cultureel en plaatselijk gebonden. Het zelfbeeld, de identiteit en het zelfvertrouwen van mensen met beperkingen kunnen beïnvloed worden door beelden die de meerderheid van de samenleving over hen heeft. Deze denkbeelden beïnvloeden namelijk hoe mensen communiceren over en omgaan met mensen met beperkingen (Wuyts, 2010). De beeldvorming over mensen met een beperking wordt ook sterk beïnvloed door de media. Wanneer iemand met een beperking in de media afgebeeld wordt, staat hun beperking en zorgnood centraal in plaats van hun actieve rol als burger in de maatschappij (Bazid, 2018).

Een gekleurd beeld over de gehandicaptenzorg kan ertoe leiden dat studenten minder kiezen voor een baan met mensen met een beperking. Dit kan het personeelstekort in stand houden.

2.2. Probleemstelling

Definitieve probleemstelling

Binnen de gehandicaptenzorg is een tekort aan personeel. Het slechte imago van de gehandicaptenzorg levert naar verwachting een bijdrage aan dit personeelstekort.

Beoogd projectresultaat:

Aanbevelen aan de opleiding Social Work van de HAN hoe de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg positief beïnvloed kan worden.

Het beoogd projectresultaat is opgesteld in samenspraak met de opdrachtgever. Het signaal is omschreven vanuit alle betrokken perspectieven in de probleemanalyse. Het onderzoek is relevant voor alle perspectieven. Het zal aanknopingspunten opleveren over de huidige situatie bij de HAN. De beeldvorming wordt beschreven door een conclusie te trekken uit de resultaten van het onderzoek en hierbij wordt een innovatief product ontwikkeld. De opleiding Social Work van de HAN kan naar aanleiding van dit onderzoek bepalen op welke manier beelden over de Gehandicaptenzorg op positieve wijze beïnvloed kunnen worden.

Aan het eind van het project is een product ontwikkeld. Dit product draagt bij aan een positieve beïnvloeding van de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg. Het product is bruikbaar in de praktijk voor de HAN en toepasbaar voor de opleiding Social Work. Het product is ontwikkeld naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek. Resultaten worden teruggekoppeld aan zorginstaties Siza, ZoZijn en Pluryn, aangezien zij aangesloten zijn bij het lectoraat van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking.

Onderzoeksdoel:

Inzicht krijgen in de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN.

Onderzoeksvraag:

Hoe is de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?

Deelvragen:

Bij bovenstaande hoofdvraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- *Welke beelden over de gehandicaptenzorg leven bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?*
- *Hoe dragen de opleidingen SPH en Social Work van de HAN bij aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?*
- *Door welke factoren komen beelden over de gehandicaptenzorg tot stand bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?*

2.3. Definitie begrippen

Beeldvorming

Volgens Van Dale is beeldvorming “het laten ontstaan van een idee, een indruk” (*Groot woordenboek hedendaags Nederlands*, 2008, p. 133). Reber (2005) omschrijft dit als indrukvorming: “het coördineren van verschillende, bij beetje opgedane vormen van informatie tot een algemene, geïntegreerde impressie of indruk”. Mevrouw Hermsen, lector bij het lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking benadrukt dat het ontstaansproces van groot belang is bij de definitie van beeldvorming. Beelden die zijn ontstaan hoeven niet altijd overeen te komen met de werkelijkheid (M. Hermsen, persoonlijke communicatie, 21 februari 2019). In dit verslag zal beeldvorming gedefinieerd worden als volgt: het laten ontstaan van een algemene, geïntegreerde indruk door het coördineren van verschillende opgedane vormen van informatie. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat deze beelden niet noodzakelijkerwijs overeenkomen met de werkelijkheid.

Gehandicaptenzorg

Volgens Bassant en Bassant-Hensen (2010) wordt gesproken over een beperking wanneer het persoonlijk functioneren van een persoon belemmerd wordt door een ziekte of afwijking. Wanneer deze beperking het maatschappelijk functioneren van een persoon belemmert, wordt gesproken over een handicap (Basant & Bassant-Hensen, 2010). Cliënten binnen de gehandicaptenzorg hebben dus een beperking dat zowel hun persoonlijk functioneren als hun maatschappelijk functioneren belemmert. Dit kunnen mensen zijn met een verstandelijke beperking, fysieke beperking of een intellectuele beperking (Menkveld, 2003). Vanuit het werkveld is de gehandicaptenzorg gedefinieerd als het zorgen voor mensen met een verstandelijke, lichamelijke of meervoudige beperking door samen hun mogelijkheden te borgen (P. Van der Hout, persoonlijk begeleider Elver, persoonlijke communicatie, 25 februari 2019). In dit verslag zal de volgende definitie van gehandicaptenzorg gehanteerd worden: Het begeleiden van mensen met een verstandelijke, lichamelijke of meervoudige beperking die belemmerd worden in hun persoonlijk en maatschappelijk functioneren waarbij gekeken wordt naar hun mogelijkheden.

Positieve beïnvloeding

Onder positieve beïnvloeding wordt verstaan het gunstig invloed uitoefenen op de beelden over de gehandicaptenzorg bij Social Work studenten.

3. Methode van het onderzoek

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Daarnaast heeft het onderzoek een beschrijvend karakter.

Tijdens een kwalitatief onderzoek wordt gedetailleerde informatie verkregen van de individuele respondenten en wordt gebruik gemaakt van dataverzamelingsmethoden met een open karakter. Bij een beschrijvend onderzoek wordt een thema of praktijksituatie in kaart gebracht. (Van der Donk & Van Lanen, 2015). De onderzoeksbenadering die het onderzoek kenmerkt is de constructivistische onderzoeksbenadering.

Volgens deze benadering bestaat niet één adequate visie op de realiteit, maar kunnen meerdere opvattingen van de werkelijkheid naast elkaar bestaan. In plaats van het zoeken naar algemene wetmatigheden wordt gezocht naar opvattingen van gebeurtenissen (Van der Donk & Van Lanen, 2015).

Voorafgaand is een literatuuronderzoek gedaan waardoor de probleemanalyse in kaart is gebracht. Door op verschillende manieren data te verzamelen is antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Dataverzamelingsmethoden die zijn gebruikt gedurende dit onderzoek zijn online enquêtes, interviews en het organiseren van een focusgroep. Een overzicht van de onderzoeksprocedure is te vinden in Bijlage A.

Volgens Baarda (2015) wordt informatie verzameld bij verschillende personen door het afnemen van enquêtes. Deze methode is vooral handig wanneer informatie wordt verzameld over onder andere gedachten, gevoelens of kennis (Baarda, 2015). Vandaar dat gekozen is om enquêtes af te nemen. Hierdoor is bij een groot deel van de studenten geïnventariseerd hoe zij over de gehandicaptenzorg denken. Door het gebruik van een digitale enquête is papier bespaard en meegegaan met de moderne tijd. De enquêtes zijn verspreid onder studenten uit drie verschillende jaarlagen, in totaal bij zeven verschillende klassen. Bij de enquête is gebruik gemaakt van een gestructureerde vragenlijst met zowel open als gesloten vragen, zie Bijlage B. Hierdoor hebben de studenten ook de mogelijkheid gekregen om vrij te associëren tijdens de open vragen. Volgens Adriaansen en Caris (2011) hebben open vragen een minimale structuur waardoor de respondent vrij is om te bepalen in welke richting hij antwoord geeft, terwijl gesloten vragen minder uitnodigen tot het verwoorden van een eigen standpunt of gevoel.

Uit onderzoek beschreven door Sectorfondsen Zorg en Welzijn (2003) is gebleken dat onregelmatige werktijden, kleinschaligheid, vooruitgang boeken met cliënten en gezelligheid positieve kenmerken zijn van de identiteit van de gehandicaptenzorg. Bovendien blijkt dat agressieve cliënten, onregelmatige werktijden, lichamelijk zwaar werk en claimgedrag van cliënten negatieve kenmerken zijn van de gehandicaptenzorg (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003). Om te toetsen of deze kenmerken ook terugkomen in de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van HAN-studenten Social Work en SPH, zijn een aantal van deze kenmerken aan bod gekomen in de enquête.

Wegens de korte tijd die voor het onderzoek stond en om de betrouwbaarheid te vergroten is gekozen voor een enquête. De enquêtes zijn afgenomen tijdens de lessen waardoor meer respons is ontstaan. Op deze manier hebben zowel studenten die geïnteresseerd zijn in het onderwerp als studenten die nog niet bewust over de gehandicaptenzorg hebben nagedacht de enquête ingevuld, wat uiteindelijk heeft gezorgd voor een realistisch beeld.

Om antwoord te krijgen op de deelvraag hoe de opleidingen SPH en Social Work van de HAN bijdragen aan de beeldvorming, zijn de coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg van SPH, de innovatiemanager van Social Work en een onderwijskundig beleidsmedewerker van Social Work geïnterviewd. Deze medewerkers hebben allen grote invloed op de inhoud van de opleidingen Social Work en SPH aan de HAN. Vandaar dat gekozen is om hen te interviewen. De interviews waren semigestructureerd. Bij een semigestructureerd interview staan in grote lijnen de onderwerpen vast, maar is daarnaast nog voldoende ruimte om de respondent de kans te geven te antwoorden vanuit eigen standpunt (Van der Donk & Van Lanen, 2015). De interviewgids voor de medewerkers van de HAN kunt u vinden in Bijlage C. Door het afnemen van de interviews is een diepgaand beeld van de individuele opvattingen in kaart gebracht. Om de betrouwbaarheid van de interviews te toetsen zijn opvallende uitspraken die gedaan zijn in de interviews geformuleerd tot stellingen. Deze stellingen zijn vervolgens voorgelegd aan elf docenten van SPH en Social Work. In Bijlage D is de gids van de stellingen te vinden.

Tot slot zijn twee focusgroepen georganiseerd. Eén focusgroep bestond uit drie derdejaars SPH studenten en de tweede focusgroep bestond uit vijf eerstejaars Social Work studenten.

Een focusgroep is een kleine groep respondenten die in groepsverband worden geïnterviewd (Van der Donk & Van Lanen, 2015). Tijdens deze groepsinterviews is gebruik gemaakt van associatiekaarten. Volgens Gerrickens, Aartsen en Dijkeman (2008) wordt men, door gebruik te maken van associatiekaarten, meer betrokken bij de vraag of het thema en wordt de creativiteit gestimuleerd. Het beeldmateriaal ondersteunt het verhaal waardoor meer informatie wordt verzameld (Gerrickens et al., 2008). Beelden doen een appèl op het zicht. Door beelden waar te nemen kan dat verschillende belevingen oproepen. Het waarnemen van beelden doet ook appèl op het cognitieve vermogen. Het zet aan tot denken (Van Rosmalen, 2012). Op deze manier is inzichtelijk geworden welke beelden studenten hebben over de gehandicaptenzorg. Voor de interviewgide van de focusgroep, zie Bijlage E. Van tevoren is overwogen om gebruik te maken van foto voice. Hierbij zouden studenten een camera krijgen en zelf moeten fotograferen wat hun beeld is over de gehandicaptenzorg. Hier is echter niet voor gekozen aangezien studenten zouden kunnen kiezen voor onderwerpen die voordehand liggend zijn. Het gebruik van associatiekaarten heeft daarentegen ervoor gezorgd dat de studenten dieper moesten nadenken over wat de beelden betekenen in plaats van hoe de foto eruit zou moeten komen te zien. Het verhaal is daadwerkelijk vanuit hun eigen associatie voorgekomen.

3.1. Onderzoekspopulatie

Eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work aan de HAN zijn deel van de onderzoekspopulatie. Deze studenten zijn geselecteerd omdat zij aan het begin van hun opleiding en keuzerichting staan. Voltijdstudenten hebben vaak geen baan in het werkveld van hun opleiding, in tegenstelling tot deeltijdstudenten. Een deel van de studenten heeft nog geen stage gelopen, waardoor werkervaring met mensen met een beperking ontbreekt.

Tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de HAN zijn ook deel van de onderzoekspopulatie. Door studenten te selecteren die al verder in hun studieloopbaan zijn en meer stage-ervaring hebben dan eerstejaarsstudenten, wordt naar verwachting een vollediger beeld geschetst over de beeldvorming over de gehandicaptenzorg. Aangezien de vierdejaarsstudenten geen nieuwe stage hebben gehad en bovendien druk zijn met hun eigen afstudeeronderzoek, is gekozen om deze groep buiten de onderzoekspopulatie te houden.

Studenten van de opleiding SPH behoren tot één van de drie groepen van de meest gewenste medewerkers binnen de gehandicaptenzorg. Social Work is samengesteld uit onder andere de voormalige opleiding SPH, waardoor deze studenten ook behoren tot de groep van meest gewenste medewerkers. Om deze reden heeft de selectie plaatsgevonden voor studenten van de hbo-opleidingen Social Work en SPH. Via de onderwijskundig beleidsmedewerkster van Social Work zijn vier contactpersonen naar voren gekomen. Deze contactpersonen hebben ervoor gezorgd dat de enquêtes bij eerstejaars studenten Social Work en tweede- en derdejaars studenten SPH tijdens de les afgenomen konden worden. Op deze manier zijn de studenten bereikt die nodig waren voor het onderzoek.

Drie medewerksters van de HAN hebben het andere deel van de onderzoekspopulatie gevormd. De coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg van SPH, de innovatiemanager en onderwijskundig beleidsmedewerkster van Social Work spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van de lesinhoud van de opleidingen Social Work en SPH. De uitkomsten van een interview met deze medewerkers hebben voor een deel antwoord gegeven op de deelvraag: 'Hoe draagt de HAN bij aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?'. De elf docenten bij wie de stellingen die uit de interviews zijn gekomen zijn getoetst, horen eveneens bij de onderzoekspopulatie. Dit zijn willekeurig geselecteerde docenten die werkzaam zijn bij Social Work en SPH.

3.2. Analysemethode

De minder gestructureerde data zijn de antwoorden op open vragen die uit de enquête zijn gekomen en de geluidsfragmenten uit de interviews en focusgroepen. Met behulp van geluidsapparatuur zijn de interviews opgenomen. Deze geluidsopnamen zijn eerst getranscribeerd en daarna geanalyseerd. De onderzoekers die niet hebben geïnterviewd, hebben het interview getranscribeerd. De geluidsopnamen zijn geanalyseerd door gebruik te maken van de analysemethode 'Betekenisvolle tekstfragmenten labelen (open coderen)'. Bij open coderen worden tekstfragmenten gelabeld door het geven van een categorienaam. Tijdens het analyseren worden deze categorieën geformuleerd (Van der Donk & Van Lanen, 2015). Na het open coderen is de informatie verder geordend door middel van selectieve codering. Bij selectieve codering worden centrale begrippen gezocht die passen bij het onderzoeksdoel en de onderzoeksvraag (Baarda, 2014). Alle resultaten van de focusgroep zijn opgenomen op film, getranscribeerd en gecodeerd. De resultaten van de open vragen van de enquête zijn door middel van dezelfde methode gelabeld.

Antwoorden op de gesloten vragen van de enquête vallen onder voor-gestructureerde data. De analysemethode 'Aantallen en het percentage berekenen' is ingezet om een overzicht te krijgen van de resultaten. Bij deze methode worden de resultaten opgeteld per vraag, de totale antwoordmogelijkheden opgeteld en hiervan de percentages berekend. Door resultaten om te zetten naar een percentage wordt een verhouding aangegeven, waardoor de resultaten kunnen worden vergeleken (Van der Donk & Van Lanen, 2015). Ruwe gegevens werden eerst omgezet naar een datamatrix. Vervolgens werden diagrammen gemaakt van de gegevens om een overzicht te kunnen bieden. Met behulp van Excel werden de resultaten van de enquêtes geanalyseerd.

3.3. Verantwoording kwaliteit

Een onderzoek wordt als geldig verklaard wanneer sprake is van zowel interne als externe validiteit. Het onderzoek is intern valide wanneer de juiste conclusies getrokken kunnen worden vanuit de gekozen onderzoeksmethoden (Burgers, 2015). Binnen dit onderzoek is interne validiteit gewaarborgd door te zorgen voor triangulatie van bronnen, onderzoek en methoden. De informatie is verzameld vanuit verschillende perspectieven. Studenten zijn onderzocht, maar ook docenten hebben deel uitgemaakt van het onderzoek. Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse vakliteratuur. Hierdoor ontstond bronnentriangulatie. Doordat meerdere onderzoekers het onderzoek hebben afgenomen en geanalyseerd is onderzoekstriangulatie ingebouwd. Alle interviews zijn in groepen van twee onderzoekers afgenomen. Daarnaast zijn de resultaten geanalyseerd door de twee andere onderzoekers om de objectiviteit en betrouwbaarheid te kunnen waarborgen. Deze analyse is nagekeken door de onderzoekers die het interview hebben afgenomen. Door transparant en open te communiceren met de opdrachtgever over het praktijkonderzoek, is gezorgd dat beide partijen op één lijn zaten. Daarnaast is de transparantie terug te vinden in de analyse van het onderzoek. De verzamelde resultaten werden kritisch bekeken en geanalyseerd. Tot slot is methodische triangulatie ingebouwd. Het onderzoek maakte gebruik van theorie, enquêtes, interviews en focusgroepen.

Een onderzoek is extern valide wanneer de conclusies die getrokken zijn vanuit de onderzoeksresultaten ook geldig zijn buiten de onderzoekspopulatie. Om externe validiteit te garanderen wordt een steekproef getrokken die een hoog betrouwbaarheidsniveau heeft om een zuivere afspiegeling te zijn van de gehele populatie. Hierbij is de foutmarge vijf procent. Dit wordt een representatieve steekproef genoemd (Burgers, 2015). In schooljaar 2018-2019 zijn 552 eerstejaars voltijdstudenten Social Work, 248 tweedejaars voltijdstudenten SPH en 292 derdejaars voltijdstudenten SPH. In totaal zijn dit 1092 studenten (F. Bex, persoonlijke communicatie, 25 februari 2019). In totaal hebben 110 studenten uit 7 klassen de enquête ingevuld. Bovendien zijn 8 studenten geïnterviewd door middel van focusgroepen. Hierdoor wordt de steekproefgrootte van dit onderzoek 118 studenten. Deze steekproefgrootte, gepaard met een foutmarge van 9 procent, geeft een betrouwbaarheidsniveau van 95 procent. Wegens tijdsgebrek is gekozen voor een kleine steekproefgrootte. Dit heeft invloed op de grootte van de foutmarge. De betrouwbaarheid van de resultaten die voortgekomen zijn uit de interviews met medewerkers is vergroot door deze resultaten in de vorm van stellingen te toetsen bij 11 willekeurige docenten Social Work en SPH.

3.4. Beperkingen van het onderzoek

Semigestructureerd interview

Het nadeel van een semigestructureerd interview is dat het lastiger is om het naderhand te analyseren (Van der Donk & Van Lanen, 2015). Desondanks werd hier toch voor gekozen, zodat inbreng vanuit de respondenten mogelijk was. Binnen de planning was tijd vrij gemaakt om de interviews uit te werken.

Focusgroep interview

Een nadeel van een focusgroep is dat groepsdruk kan plaatsvinden, waardoor in de situatie negatieve of positieve beelden versterkt kunnen worden (Van der Donk & Van Lanen, 2015). Wegens tijdsgebrek werd gekozen voor een groepsgesprek in plaats van individuele gesprekken.

Tijdens de focusgroep hebben de studenten in stilte een associatiekaart gepakt die bij hun beeld paste. Hierdoor werden ze minder beïnvloed, waardoor ze toch hun eigen keuze hebben kunnen maken. In totaal hebben acht studenten ervoor gekozen om deel te nemen aan het onderzoek. De respondenten wilden een bijdrage leveren aan het onderzoek en hun eigen mening vertegenwoordigen.

Verder hadden de respondenten tijdens de interviews en focusgroepen geen anonimiteit.

Wanneer respondenten niet anoniem blijven, kunnen zij sociaal wenselijke antwoorden geven. Wanneer een interviewer reageert met zijn non-verbale communicatie, kunnen de respondenten denken dat zij iets bizars of heftigs hebben gezegd (Baarda, 2014). De interviewers bleven zowel verbaal als non-verbaal objectief tijdens het interviewen.

Enquêtes

Eén van de nadelen van het invullen van een enquête is de geringe controle op wat gebeurt tijdens het invullen van de vragenlijst. Vaak is niet bekend wie het heeft ingevuld. Het grootste probleem bij een enquête is het krijgen van non-respons (Baarda, 2014). Tijdens dit onderzoek is rekening gehouden met beide punten. Controle vond plaats tijdens het invullen van de enquêteformulieren, omdat het tijdens hun les ingevuld werd. Hierbij was een docent aanwezig en steeds twee onderzoekers, zodat studenten vragen konden stellen wanneer dat nodig was. Doordat tijdens de les tijd werd vrijgemaakt, is een grote respons gekomen op de enquêtes. Volgens Baarda (2014) kunnen respondenten door tijdsdruk vragenlijsten slordig en onvolledig invullen. Om dit te voorkomen werd voldoende tijd voor het invullen van de enquête gereserveerd. In de enquête werd gebruik gemaakt van open en gesloten vragen. De multiple respons items brachten het gevaar met zich mee dat de studenten beïnvloed konden worden in hun gedachten. De vragen bevatten stereotypes die studenten wellicht niet eerder associeerden met de gehandicaptenzorg. Toch werd hiervoor gekozen, omdat anders te veel data zou vrijkomen om te analyseren. Wel was de keuzemogelijkheid 'anders' aanwezig bij deze vragen, zodat de respondenten een eigen invulling konden geven indien gewenst. Bovendien werd van tevoren de open vraag gesteld om de gehandicaptenzorg in vijf woorden te omschrijven. Hierdoor werden de studenten gestimuleerd om zelf na kunnen denken over de beelden en werden ze niet beïnvloed door de stereotypes die opgenomen waren in de enquête.

3.5. Randvoorwaarden

De opdrachtgever van het onderzoek is Maaike Hermsen. Eén keer in de twee weken is via de mail contact geweest over hoe de voortgang was van het onderzoek. Bij vragen vond mailcontact plaats en af en toe werd een afspraak gemaakt. Daarnaast vond wekelijkse begeleiding plaats vanuit de opleiding door HAN-docent Paul Beekers.

De interviews hebben plaatsgevonden binnen de HAN, waar ruimtes werden gereserveerd door de onderzoekers. De enquêtes zijn ingevuld tijdens de lessen van de docenten die hiermee hadden ingestemd. Het invullen vond plaats in het lokaal waar de studenten op dat moment de les volgden.

Voor de focusgroep zijn ook docenten benaderd om in contact te komen met mogelijke respondenten. Door de onderzoekers is een geschikte ruimte gereserveerd voor de focusgroep.

Materialen die gebruikt zijn voor het onderzoek zijn geleend bij het studiecentrum en AVV-ruimte aan de HAN.

Eén van de termen die tijdens de focusgroepen door 2 studenten werd genoemd was 'gezelligheid'. In de focusgroep met derdejaars studenten SPH werd het volgende gezegd door een student over zijn ervaring met mensen met een verstandelijke beperking:

"En tuurlijk waren ze ook wel ooit chagrijnig, maar grotendeels waren ze heel gezellig altijd."

In de focusgroep van derdejaars SPH studenten benoemden 2 deelnemers dat de gehandicaptenzorg divers was. In de focusgroep met eerstejaars studenten Social Work kwam de term 'diversiteit' ook aan bod. Eén van de studenten had haar associatiekaart gekozen met de term 'diversiteit' in gedachten:

"Meer voor diversiteit, omdat eigenlijk iedereen anders is en iedereen een aparte behandeling heeft. Eigenlijk krijg je bij de gehandicaptenzorg heel snel een beeld dat je voor mensen moet zorgen, maar dat verschilt per persoon eigenlijk heel erg."

Vooraf in de focusgroep met de eerstejaars Social Work studenten kwam bij alle 5 het begrip 'verzorgen' vaak naar voren. Onder 'verzorgen' zagen de studenten vooral het helpen bij de Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen [ADL]. Voorbeelden die genoemd werden, waren het uit bed helpen, wassen en helpen op de wc. Eén van de dingen die een student benoemde was:

"Ik heb gewoon heel erg het gevoel alsof je heel veel moet zorgen voor, in plaats van begeleiden."

Eén eerstejaars Social Work student die zelf werkzaam is in de gehandicaptenzorg zei het volgende:

"Ik sta nu ook wel eens op hele verzorgende groepen. Dat is echt zo'n klap heb van 'wow, dit is heel nieuw voor mij' en ik vind het niet erg om te doen maar als, soms heb je mensen dat ik denk ik heb echt respect voor jullie dat je hier 40 uur kan werken."

De termen 'communicatie' en 'moeilijk contact' kwamen terug bij alle 5 studenten tijdens de focusgroep van eerstejaars Social Work. Eén student zei het volgende:

"Sommigen kijken je echt aan met zo'n gezicht en dat je denk 'wat bedoel je dan'? Dat ik dat vooral in taalbarrière zie, van ja het is niet iets wat mij heel snel zou trekken zeg maar."

Uit de focusgroep is gebleken dat 3 van de 5 eerstejaars studenten aangeven dat, het niet weten hoe om te gaan met mensen met een beperking, een ongemakkelijk gevoel oproept. Ook in de focusgroep van derdejaars studenten van SPH gaven 2 studenten aan dat de gehandicaptenzorg een gevoel van ongemak oproept:

"Iemand met een licht verstandelijke beperking zou ik nog wel een bepaalde vorm van feedback kunnen krijgen. [...] ik wil dingen niet graag voor iemand moeten invullen. Maar als iemand een niveau heeft van drie, vier jaar, en jij moet daar de regie over bepalen, tenminste dat gevoel heb ik dan, ja dat vind ik ongemakkelijk."

Eén andere student zei:

"[...] meer het ongemak dat ik niet zo goed weet hoe ik ermee om moet gaan."

Uit het interview met de coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg is gebleken dat zij verwachtte dat studenten het beeld hebben van kwijlende mensen. In de enquête associeerden slechts 44 studenten kwijl met de gehandicaptenzorg en 28 niet. Ook op de term 'onhygiënisch' gaven slechts 34 studenten aan het hiermee eens te zijn en 20 oneens. De coördinator gaf in het interview bovendien aan dat wanneer studenten eenmaal ervaring op doen in de gehandicaptenzorg, zij hier veel voldoening uit halen. Zij vertelde dat de gehandicaptenzorg tot op heden geen registratieplicht heeft. Jeugdzorg heeft wel een registratieplicht en bij de geestelijk gezondheidszorg zit de registratie eraan te komen. Uit de focusgroep met de derdejaars SPH studenten is gebleken dat studenten de aanwezigheid van een registratieplicht belangrijk vinden bij het maken van hun keuze voor een uitstroomprofiel.

In de enquête op de vraag of studenten voor de gehandicaptenzorg zouden kiezen als ze nu een keuze moesten maken voor de toekomst, antwoordden slechts 4 studenten 'helemaal zeker' en 7 studenten 'zeker niet'. Op de vraag welke richting in het werkveld zij wilden kiezen, kozen 23 van de 110 studenten

voor de gehandicaptenzorg, zie Figuur 2. Op de vraag wat de reden zou zijn om niet in de gehandicaptenzorg te gaan werken, hebben 17 van de 110 studenten in de enquête 'arbeidsomstandigheden' genoemd. Daarnaast hebben 10 studenten 'verzorging' genoemd en 10 studenten 'weinig uitdaging'. De meeste studenten, namelijk 21, gaven aan dat zij interesse hadden in een andere doelgroep.

Ook in de focusgroep werden redenen genoemd om niet in de gehandicaptenzorg te werken. Alle vijf de studenten uit het eerste leerjaar van Social Work gaven aan dat het verzorgende aspect van het werk niet hun voorkeur heeft. Hierdoor waren zij terughoudend met betrekking tot het werken in de gehandicaptenzorg. De communicatie was bovendien voor hen een bepalende factor of zij wel of niet ervaring in de gehandicaptenzorg wilden opdoen. Eén van de studenten zei:

“Ja er komt gewoon niks terug uit de communicatie en ik denk dat ik dat het ergst vind.”

Figuur 2. Cirkeldiagram keuze werkveld.

Opvallend is dat de termen 'verzorgen', 'diversiteit' en 'gezelligheid' vaak terugkomen in zowel de focusgroep als in de enquête. In de focusgroep zijn de termen 'communicatie' en 'ongemakkelijk' veel benoemd. Tegen de verwachting in werden deze termen relatief weinig genoemd in de enquête. Een ander opvallend verschil was dat de arbeidsomstandigheden die in de enquête werden genoemd als reden om niet in de gehandicaptenzorg te werken, niet werden genoemd tijdens de focusgroep.

4.2. Invloed van de opleidingen

De volgende resultaten geven antwoord op de deelvraag:

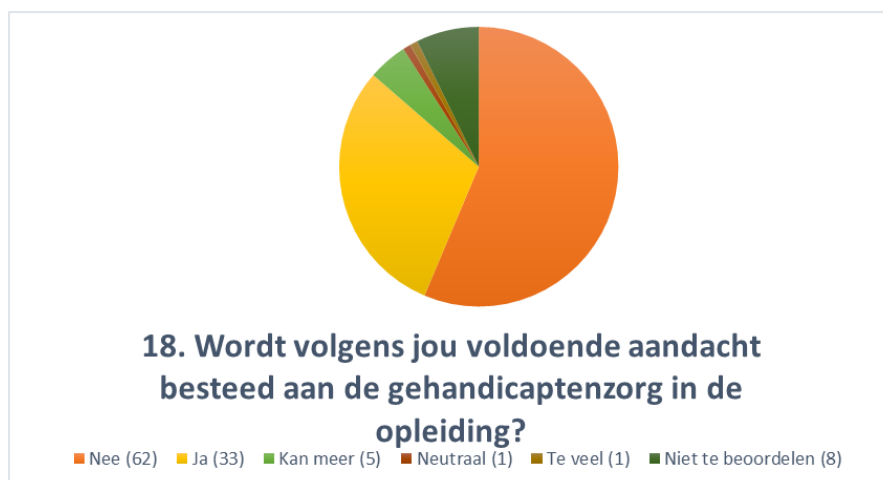
“Hoe dragen de opleidingen SPH en Social Work van de HAN bij aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?”.

In de enquête is de vraag gesteld: “Op welke manier komt de gehandicaptenzorg volgens jou aan bod tijdens de opleiding?”. Uit de enquête is gebleken dat 27 van de 110 studenten vinden dat de gehandicaptenzorg door stage aan bod komt, zie Figuur 3. Van de 62 studenten die al nieuwsgierig waren naar de gehandicaptenzorg gaven 29 studenten aan dat stage hun nieuwsgierigheid had gewekt. Naast stage waren de meest genoemde manieren waarop de gehandicaptenzorg aan bod komt tijdens de opleiding theorie (17 studenten), hoorcolleges (15 studenten) en lesinhoud (12 studenten). Tegelijkertijd gaven 21 van de 110 studenten aan dat de gehandicaptenzorg minimaal aan bod komt.

Figuur 3. Cirkeldiagram aanbod opleiding.

In de enquête werd bovendien gevraagd of studenten vonden dat de gehandicaptenzorg voldoende aandacht krijgt binnen de opleiding. Hierop hebben 62 van de 110 studenten geantwoord dat de opleiding onvoldoende aandacht hieraan besteedt, zie Figuur 4. Hiervan zitten 31 studenten in het eerste jaar Social Work, 18 studenten in het tweede jaar en 14 studenten in het derde jaar van SPH.

Figuur 4. Cirkeldiagram aandacht binnen opleiding.

In de focusgroep werd ook gevraagd naar de bijdrage van de opleiding aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij studenten. De 8 studenten die hebben deelgenomen aan de focusgroep, hebben aangegeven dat het lopen van stage bijdraagt aan hun beeldvorming. Daarnaast gaven 7 van de 8 studenten aan dat de gehandicaptenzorg minimaal aan bod kwam. Eén van de studenten van Social Work gaf zelfs aan dat de gehandicaptenzorg helemaal niet aan bod was gekomen. Op de vraag wat de school heeft bijgedragen aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg antwoordde de student:

“Echt helemaal niks, nee. Echt niks. Nul komma nul.”

Bovendien zei een derdejaars student SPH:

“Er is eigenlijk bijna geen diepgang in bepaalde doelgroepen, waardoor je ook niet echt een bepaald beeld kan creëren.”

Vanuit de interviews die gedaan zijn met de onderwijskundig beleidsmedewerker en de innovatiemanager is gebleken dat bij de opleiding Social Work aan de HAN het praktijkleren, vooral in het eerste en tweede jaar, leidend is. Gedurende de eerste twee jaar is de mogelijkheid aanwezig om ieder half jaar te wisselen van stage. Ter voorbereiding hierop is een stagemarkt tijdens de oriëntatie- en inspiratieweek. Dit is echter niet verplicht. Volgens de onderwijskundig beleidsmedewerker Social Work komt de gehandicaptenzorg voldoende voor binnen het stageaanbod. Afgelopen schooljaar (2018-2019) werden de stageplekken geworven door het stagebureau van de HAN, waar eerstejaars studenten verplicht uit moesten kiezen. Vanaf volgend schooljaar zijn studenten vrij om te kiezen voor een stageplek uit het aanbod van het stagebureau of om zelf een stage te zoeken. De innovatiemanager Social Work heeft aangegeven dat op dit moment de opleiding nog in ontwikkeling is met betrekking tot het verplicht stellen van ervaring opdoen middels stage bij alle drie de profielen.

Uit de interviews met de onderwijskundig beleidsmedewerker en de innovatiemanager is gebleken dat de opdrachten die studenten krijgen vanuit de opleiding uitgevoerd worden in de praktijk en worden behandeld in de lessen. In het themadeel is hier specifiek ruimte voor, bijvoorbeeld in de vorm van het bespreken van casussen uit de stage. Tijdens de kennis- en vaardighedenlijn biedt de opleiding basisvaardigheden aan die de student kan toepassen bij de doelgroep op stage. Echter is uit het interview met de coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg gebleken dat in de volledige onderwijseenheid van het eerste en tweede jaar de gehandicaptenzorg nauwelijks aan bod komt. Er wordt veel gewerkt met casussen, maar hierbij zitten weinig casussen over de gehandicaptenzorg.

De opleiding SPH biedt vanaf het derde jaar verschillende uitstroomprofielen, waaronder de Gehandicaptenzorg. Volgens de coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg worden competenties en thema's behandeld binnen het uitstroomprofiel die passen bij de gehandicaptenzorg. Deze zijn samen gesteld met behulp van Movisie, het werkveld en het lectoraat. Binnen de opleiding Social Work kunnen studenten kiezen voor een profiel om zich in te specialiseren. Deze profielen verschillen van de uitstroomprofielen van SPH. De innovatiemanager gaf aan dat in het derde leerjaar aandacht wordt besteed aan het aantrekkelijk maken van de verschillende profielen. De gehandicaptenzorg valt bij Social Work onder het profiel Zorg, waar ook de geestelijke gezondheidszorg onder valt.

Volgens de innovatiemanager krijgen docenten voldoende tijd voor studentenbegeleiding en om de stages te bezoeken om een nauwe verbinding te behouden. Zo krijgen de docenten inzicht in wat speelt op de stages, zodat zij hun lessen hierop kunnen aanpassen. Dit sluit aan bij het streven van de opleiding Social Work naar een nauwe samenwerking tussen onderwijs, praktijk en onderzoek. De onderwijskundig beleidsmedewerker heeft aangegeven dat dit nog in ontwikkeling is. De affiniteit en expertise die docenten hebben is volgens de innovatiemanager bepalend voor de focus die op een doelgroep komt te liggen. Dit heeft vervolgens invloed op de studenten. De coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg heeft in het interview aangegeven dat de meeste docenten van de HAN affiniteit hebben met jeugdzorg en geestelijke gezondheidszorg. De coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg zei hier het volgende over:

“Ik zie ze studenten niet stimuleren of motiveren om daar überhaupt naar te kijken naar die doelgroep. Kijken hoe leuk die kan zijn, hoe zinvol het kan zijn om daar te werken.”

Tot slot zijn stellingen afgenomen bij docenten Social Work en SPH. Van de 11 ondervraagde docenten gaven 5 aan het eens te zijn met de stelling: "Verplicht ervaring opdoen binnen de gehandicaptenzorg is belangrijk voor studenten bij het maken van de juiste keuze voor de toekomst." Op de stelling "De gehandicaptenzorg komt voldoende aan bod tijdens de opleiding" hebben 2 docenten oneens geantwoord en 6 docenten neutraal. Slechts 2 docenten gaven aan de meeste affiniteit te hebben met de gehandicaptenzorg. Dit terwijl 5 docenten aangaven affiniteit met jeugdzorg te hebben en 3 docenten affiniteit hebben met de geestelijke gezondheidszorg. Slechts één van de 11 ondervraagde docenten vond dat docenten binnen de HAN zelf een goed beeld van de gehandicaptenzorg hebben en dit uitdragen naar de studenten.

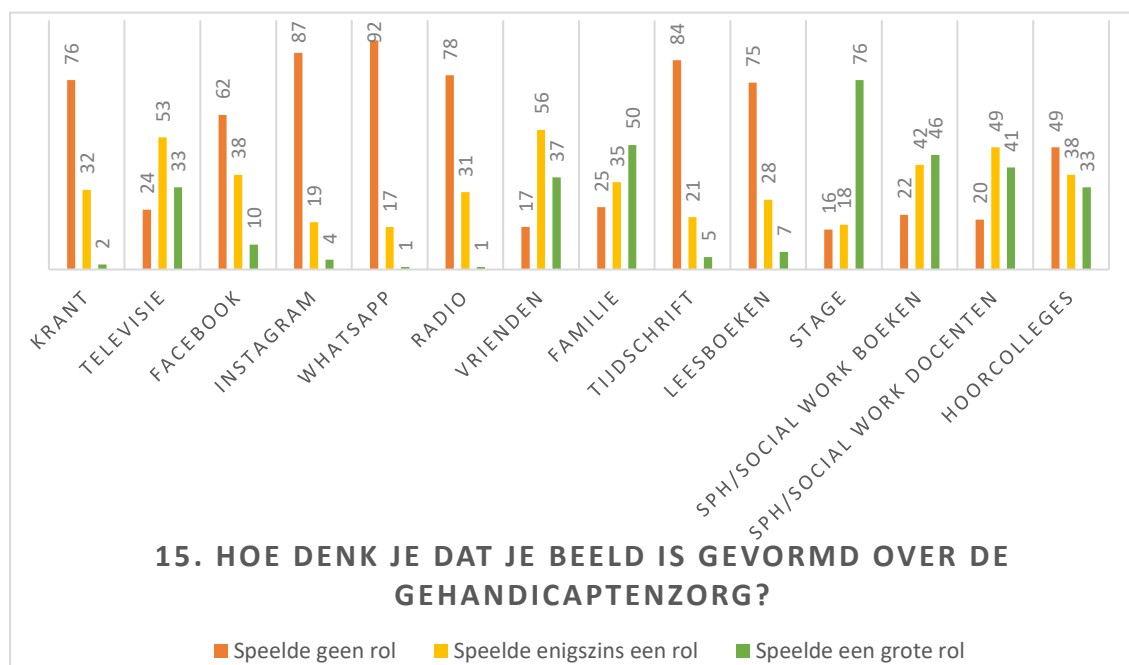
De belangrijkste overeenkomst bij deze resultaten is dat zowel studenten als de innovatiemanager en de onderwijskundig beleidsmedewerker van Social Work vinden dat stagelopen van groot belang is. Volgens studenten komt de gehandicaptenzorg niet of nauwelijks aan bod binnen de opleiding. De coördinator van het uitstroomprofiel heeft dit bevestigd, evenals 2 docenten bij de stellingen. Dit werd echter niet benoemd door de 2 andere medewerkers tijdens de interviews.

4.3. Beïnvloedingsfactoren

De volgende resultaten geven antwoord op de deelvraag:

“Door welke factoren komen beelden over de gehandicaptenzorg tot stand bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?”

In de enquête werd aan studenten gevraagd: “Hoe denk je dat je beeld is gevormd over de gehandicaptenzorg?”. Een overzicht van de resultaten van deze vraag zijn te zien in Figuur 5. Van de 110 studenten gaven 76 aan dat stage een grote rol heeft gespeeld bij het vormen van hun beeld over de gehandicaptenzorg. Uit de enquête is bovendien gebleken dat school de beeldvorming van studenten beïnvloedt in de vorm van SPH en Social Work boeken en docenten. SPH en Social Work boeken speelden bij 46 studenten een grote rol en 42 studenten gaven aan dat zulke boeken enigszins een rol hebben gespeeld bij het vormen van hun beeld over de gehandicaptenzorg. De docenten speelden bij 41 studenten een grote rol en bij 49 studenten enigszins een rol in het vormen van een beeld over de gehandicaptenzorg. Over hoorcolleges waren de meningen van de studenten verdeeld, 49 gaven aan dat deze geen rol speelden bij het vormen van hun beeld, terwijl 33 aangaven dat dit een grote rol speelde. Daarnaast gaven 50 studenten in de enquête aan dat familie een grote rol heeft gespeeld. Televisie speelde enigszins een rol bij 53 studenten. Voor 33 studenten speelde televisie zelfs een grote rol. De factoren waarbij de meeste studenten uit de enquête aangaven dat deze geen rol hebben gespeeld zijn Whatsapp, Instagram en tijdschriften.

Figuur 5. Grafiek beeldvorming.

Uit de enquête bleek dat 39 studenten contact hebben opgedaan met mensen met een beperking door hun familie. Hieronder valt zowel een familielid met een beperking als een familielid die werkzaam is in de gehandicaptenzorg. Van de studenten hebben 47 zelf werkervaring en 31 hebben vrijwilligerswerk gedaan binnen de gehandicaptenzorg.

In de focusgroep hadden 2 studenten van de 8 expliciet benoemd dat de stage invloed heeft gehad op hun beeld. Eén student uit de focusgroep gaf aan dat haar beeld is beïnvloed door de verhalen die zij heeft gehoord van een familielid over het werken in de gehandicaptenzorg. Bovendien hadden 3 studenten een familielid met beperking. Deze studenten hebben aangegeven dat hierdoor hun beeld over de gehandicaptenzorg was beïnvloed. Eén student hiervan heeft een broertje met een verstandelijke beperking en zei hier het volgende over:

“Ik had vroeger heel erg dat ik altijd dacht dat iedereen die gehandicapt was hetzelfde was als hij.”

Wat bij haar heeft plaatsgevonden wordt in de literatuur framing genoemd.

Frames worden aangeleerd vanaf de eerste levensdag. Onbewust worden frames ontwikkeld, maar ook door de cultuur en opvoeding worden deze actief aangeleerd. Frames vormen een sterke verbinding tussen de hersenen. Door ervaringen op te doen worden de verbindingen in de hersenen steeds sterker. Dit betekent dat frames zeer hardnekkig zijn en het lastig is om hiervan af te wijken. Als een frame in de hersenen wordt geactiveerd, worden de verbindingen steeds sterker (Gagestein, 2014).

In de focusgroep hadden 2 van de 8 studenten vrijwilligerswerk- of werkervaring en dit heeft hun beeld over de gehandicaptenzorg beïnvloed. Uit de literatuur blijkt dat mensen kunnen afwijken van hun frames en van gedachten kunnen veranderen door andere ervaringen die in contrast staan met de bestaande frames (Gagestein, 2014). Dit bleek bij een student van de focusgroep het geval te zijn. Zij gaf aan:

“Nu ik er in werk vind ik het wel leuker worden, maar eerst zag ik er best wel tegen op hoe ik moest communiceren.”

De geloofwaardigheid van de boodschapper is een voorwaarde voor succesvolle framing. Een frame zal slechter landen als de boodschap komt van een organisatie of persoon waarvan mensen denken dat het kennisniveau, de openheid of de eerlijkheid tekortschiet (Gagestein, 2014). Een voorkeur voor iets kan dus niet los staan van de manier waarop datgene gepresenteerd wordt. Hierdoor is het mogelijk dat op het moment dat iemand een bepaald beeld heeft gezien, die persoon altijd beïnvloed zal blijven worden door hoe dat beeld aan hem gepresenteerd is (Jones, Frisch, Yurak, & Kim, 1998). Binnen de focusgroep hebben 2 studenten aangegeven dat hun beeld mede is gevormd door het programma ‘Je zal het maar hebben’. Eén student uit de focusgroep zei hierover:

“Dan zag je best wel vaak dat mensen gehandicapt waren en dan zie ik dat beeld, maar dat zijn dan natuurlijk best wel heftige en ernstige gevallen. En dan denk ik gelijk van: dan zullen wel heel veel mensen zo zijn.”

Volgens de coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg heeft stage invloed op de beeldvorming van studenten. Ook gaf zij aan dat studenten invloed hebben op elkaars beeldvorming. Uit het interview bleek bovendien dat het nieuws en de programma's van Johnny de Mol factoren zijn bij het vormen van een beeld over de gehandicaptenzorg.

In deze resultaten wordt nogmaals door de coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg bevestigd dat stage invloed heeft op de beeldvorming van studenten over de gehandicaptenzorg. Televisie werd als belangrijke factor genoemd in zowel de enquête als de focusgroepen en het interview met de coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg. De invloed van Social Work boeken en docenten werd enkel door de geënquêteerden genoemd.

5. Conclusies en discussie

5.1 Conclusies

De bovenstaande resultaten geven samen antwoord op de onderzoeksvraag: *“Hoe is de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?”*

Uit onderzoek is gebleken dat de term ‘verzorgen’ gekoppeld wordt aan de gehandicaptenzorg door eerstejaars Social Work en tweede- en derdejaars SPH studenten. Ook de term ‘liefdevol’ en ‘voldoening’ associëren studenten vaak met de gehandicaptenzorg. Het blijkt ook dat de studenten de gehandicaptenzorg als doelgroep ‘divers’ vinden, met name in de mate van beperkingen. Daarnaast gaven studenten aan dat zij ‘hard werken’, ‘intensief’ en ‘lichamelijk zwaar werk’ associëren met de gehandicaptenzorg. De coördinator van het uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg verwachtte dat de studenten bij de gehandicaptenzorg veelal dachten aan kwijlende mensen. Echter is uit de enquête gebleken dat minder dan de helft van de studenten het beeld heeft van kwijlende en onhygiënische mensen in de gehandicaptenzorg. De communicatie met de doelgroep wordt bij een groep studenten als lastig ervaren. Het niet weten hoe hier mee om te gaan roept bij een aantal studenten ongemak op.

De opleiding Social Work hecht veel waarde aan het praktijkleren. Hierdoor krijgen studenten de mogelijkheid om ervaring op te doen met verschillende doelgroepen, waaronder de gehandicaptenzorg. Binnen het stageaanbod zitten voldoende organisaties van de gehandicaptenzorg. Studenten geven aan dat stagelopen een grote rol speelt in het vormen van hun beeld over de gehandicaptenzorg. Het netwerk van studenten kan ook een rol spelen bij het vormen van hun beeld, evenals de media. Met name de tv-programma's werden genoemd. Framing is een bepalende factor bij het vormen van een beeld over de gehandicaptenzorg.

Naast het aanbieden van stages blijken de opleidingen SPH en Social Work een minimale bijdrage te leveren aan de beeldvorming van studenten over de gehandicaptenzorg. Docenten blijken weinig inzicht en affiniteit te hebben met de gehandicaptenzorg. De meerderheid van de studenten geeft aan dat de gehandicaptenzorg onvoldoende aan bod komt.

Uit deze resultaten kan worden geconcludeerd dat de beelden die studenten hebben over mensen met een beperking over het algemeen positief zijn. Echter wil de meerderheid van de studenten toch niet werken in de gehandicaptenzorg. Redenen hiervoor zijn onder andere de verzorgende aspecten, arbeidsomstandigheden, weinig uitdaging en hun interesse in een andere doelgroep. De aanwezigheid van een registratieplicht speelt een belangrijke rol bij studenten tijdens het maken van een keuze voor een uitstroomprofiel. De opleidingen SPH en Social Work dragen minimaal bij aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg bij studenten. Echter blijkt het aanbieden van stages wel een grote rol te spelen.

5.2 Discussie

Verbinding van bevindingen met de probleemanalyse

In de probleemanalyse is naar voren gekomen dat de instroom van nieuwe medewerkers in de gehandicaptenzorg daalt met 13,5 procent, waarvan Sociaal Pedagogisch Hulpverleners (HBO) een groot deel uitmaken (Van Ruijven, 2017). Gebleken uit het onderzoek is dat 23 van de 110 studenten binnen de opleidingen Social Work en SPH zouden willen werken in de gehandicaptenzorg. Verder is de Gehandicaptenzorg het minst gekozen uitstroomprofiel binnen de opleiding SPH (F. Bex, procescoördinator faculteit GGM HAN, persoonlijke communicatie, 14 februari 2019). Doordat de meerderheid kiest voor een andere richting in het werkveld komt dit overeen met de daling van het personeel in de gehandicaptenzorg.

Uit het onderzoek van Sectorfondsen Zorg en Welzijn (2003) is gebleken dat de beeldvorming rond de gehandicaptenzorg de geslaagde werving van personeel in de weg kan staan. Uit onderzoek door GZ in beeld kan geconcludeerd worden dat de geënquêteerde studenten over het algemeen geen negatief beeld hebben over mensen met een beperking, maar wel over het werken in de gehandicaptenzorg. Dit komt overeen met de probleemanalyse, waarin staat dat de onaantrekkelijke arbeidsvoorwaarden een belangrijke rol spelen in het imago van de gehandicaptenzorg (Sectorfondsen Zorg en Welzijn, 2003). Een overeenkomst met de probleemanalyse is dat het klopt dat de meerderheid van de ondervraagde studenten negatief kijken naar het werken in de gehandicaptenzorg. Het is alleen niet zo dat de meerderheid van studenten negatief kijkt naar de doelgroep mensen met een beperking op zich.

In de probleemanalyse gaf een eerstejaars Social Work studente aan dat de gehandicaptenzorg tot nu toe nog niet één keer behandeld was. Dit komt overeen met de enquête antwoorden, aangezien daar 31 van de 47 eerste jaar Social Work studenten aangaven dat de gehandicaptenzorg onvoldoende aan bod komt. Van de 110 studenten Social Work en SPH gaven 62 studenten aan dat er onvoldoende aandacht wordt besteed aan de gehandicaptenzorg. Het beperkte beeld wat studenten hebben kan veroorzaakt worden doordat docenten op school onvoldoende voorlichting geven over de gehandicaptenzorg. Hierbij is de vraag hoe een student een goede keuze kan maken, op het moment dat hij niet gevoed wordt door beelden over de verschillende sectoren. Docenten merken dat collega's die geen achtergrond in de gehandicaptenzorg hebben weinig expertise en affiniteit met de doelgroep hebben (A. Prudon, docent uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg HAN, persoonlijke communicatie, 12 februari, 2019). Deze uitspraak komt overeen met de verzamelde data, aangezien slechts 2 van de 11 ondervraagde docenten heeft aangegeven affiniteit te hebben met de doelgroep. Slechts 1 docent dacht dat zijn/haar collega's zelf een goed beeld hebben van de gehandicaptenzorg en dit uitdragen naar studenten. De oorzaak van het onjuiste en/of onvolledige beeld wat studenten hebben over de gehandicaptenzorg kan bij de docenten van de HAN beginnen. Framing en priming hebben een onbewuste invloed op de beeldvorming (Gagestein, 2014). Dit kan ervoor zorgen dat studenten geen volledig beeld krijgen van de gehandicaptenzorg.

De beperkingen van het onderzoek

Betrouwbaarheid en validiteit

In de enquête is naar voren gekomen dat de meerderheid van de studenten ernaar neigt om wel in de gehandicaptenzorg te willen werken als ze een keuze moesten maken. Vervolgens bij een openkeuze vraag met betrekking tot de keuze in het werkveld hebben maar 23 studenten aangegeven te willen kiezen voor de gehandicaptenzorg. Dit kan te maken hebben met het keuzeproces tijdens framing. Een keuze is een beslissing wanneer een individu twee verschillende opties overweegt en tussen de twee moet kiezen. Op het moment dat een individu moet kiezen of hij wel of niet een enkele optie moet kiezen, wordt gesproken van een mogelijkheid. Bij een keuze hebben mensen meer informatie om uit te kiezen en zijn ze verplicht om beide opties te overwegen. Bij een mogelijkheid bestaat de tweede optie ook, maar worden ze niet gedwongen om hier ook over na te denken. Wanneer de mogelijkheid op een positieve manier wordt gepresenteerd, zijn mensen eerder geneigd voor de optie te kiezen dan bij een keuze (Jones, Frisch, Yurak, & Kim, 1998). De manier waarop de vraag gesteld is, kan dus invloed hebben gehad op het keuzeproces bij de studenten. De vraag waarbij de meerderheid neigt wel te willen werken in de gehandicaptenzorg als ze een moesten kiezen was een keuze en de openvraag was een mogelijkheid. Dit kan van invloed zijn geweest op hun keuzeproces.

Via de mail hebben de docenten een inleiding en instructie gekregen voor het afnemen van de enquête. Voor sommige docenten was dit onduidelijk, waardoor als oplossing QR-codes zijn meegenomen naar de les. Van één docent is vernomen dat zij het mailcontact als niet prettig ervaren had. Kijkend naar de professionele ontwikkeling is hierna bij de rest van de docenten tijdens het afnemen van de enquête om feedback gevraagd met betrekking tot de communicatie.

Eén klas heeft één dag voor het afnemen van de enquête hun les verplaatst. Hun hebben niet meer gereageerd op het inplannen van een nieuwe datum. Dit is opgelost door één klas in hun vrije tijd de enquête te laten invullen en een andere klas tijdens lestijd. Bij de focusgroep is één student niet komen opdagen. De focusgroep is doorgegaan en er is meer aandacht besteed aan de andere drie aanwezigen. Tijdens het afnemen van de enquête was er diversiteit in grootte van de klassen, door afwezigheid van de studenten. Bij de eerstejaars had dit te maken met de afschaffing van de aanwezigheidsplicht. Hierdoor was het aantal deelnemers van de enquête minder groot dan van tevoren gedacht, wat invloed heeft gehad op het betrouwbaarheidsniveau van het onderzoek. Doordat studenten de laatste tijd veel enquêtes moesten invullen kan het voorgekomen zijn dat studenten geen zin meer hadden in het invullen van een enquête en het hierdoor snel hebben gedaan. Bij open vragen werd een aantal keer met het antwoord ‘-’ gereageerd. Deze antwoorden waren niet betekenisvol voor het onderzoek.

Van tevoren werd gedacht dat studenten het gewenste antwoord zouden kunnen geven tijdens de focusgroep. Tijdens de enquête bleek dit daadwerkelijk zo te zijn. Sommige studenten fluisterden bijvoorbeeld tegen elkaar tijdens de enquête dat ze moesten denken aan viezigheid, maar dit zag je niet terug in de resultaten. Dit kan een effect hebben op de validiteit van het onderzoek.

De stellingen die uit de interviews zijn gekomen zijn in totaal bij 11 docenten gecheckt. In verband met tijdsgebrek kon dit niet bij meerdere docenten. Er kan dus niet stellig gezegd worden dat het zo is, aangezien het maar bij een kleine groep is afgenomen.

Hoe is het onderzoek afgebakend en wat betekent dit voor de generaliseerbaarheid

Doordat ervoor gekozen is om de enquêtes tijdens de les af te nemen, is afgebakend dat er voldoende respons zou komen. Hierdoor is een respons van honderdtien studenten op de enquêtes gekomen, wat ervoor gezorgd heeft dat de resultaten redelijk te generaliseren zijn. Tijdens de focusgroepen waren er in totaal acht studenten aanwezig. De resultaten die uit de focusgroep zijn niet te generaliseren, aangezien het maar zo'n kleine groep is. Beter was geweest als tijdens het onderzoek eerst de focusgroep was afgenomen en hierna de enquêtes waren verstuurd onder de overige studenten. Op deze manier konden de uitkomsten van de focusgroep getoetst worden bij een grotere groep studenten, waardoor de generaliseerbaarheid en validiteit werd vergroot. Tijdens het onderzoek is dit wel gedaan bij de interviews. Deze zijn bewust na de enquêtes afgenomen, zodat terugverwezen kon worden naar de resultaten. Aan de hand van de interviews zijn stellingen opgesteld voor de rest van de docenten om te checken of dit overeen kwam.

Wat kon er beter

Naast het feit dat de volgorde van het verzamelen van de data beter had gekund, had het eerste contact met docenten beter kunnen plaatsvinden in een face-to-face gesprek. Hierna had het voortgezet kunnen worden via mailcontact. Nu is het voorgekomen dat het voor sommige docenten onduidelijk was hoe ze de enquête moesten presenteren aan de studenten. Dit is opgelost door de QR-code mee te nemen naar de les, waardoor de docent er geen hinder van zou ondervinden. Tijdens het afnemen van de stellingen hebben de docenten geen toelichting kunnen geven bij hun antwoord. Dit had bruikbare informatie voor het onderzoek kunnen zijn.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Tijdens het onderzoek heeft de focus vooral gelegen op de beeldvorming bij studenten in de gehandicaptenzorg. Het is gebleken dat de beeldvorming over de gehandicaptenzorg over het algemeen niet negatief is, maar dat studenten er toch niet in willen werken. Verder hebben studenten en docenten aangegeven dat docenten weinig bijdragen aan de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg. Waar nog geen verdiepend onderzoek naar gedaan is de beweegredenen waarom studenten niet in de gehandicaptenzorg willen werken en de bijdrage van docenten met betrekking tot het uitdragen van de gehandicaptenzorg naar studenten. Verder is nog niet in kaart gebracht hoe landelijk de beelden zijn bij studenten over de gehandicaptenzorg. Dit is belangrijk omdat het personeelstekort landelijk een probleem is.

Aan de hand van het uitgevoerde onderzoek zijn drie suggesties voor vervolgonderzoek naar voren gekomen.

- Onderzoek hoe het komt dat studenten niet in de gehandicaptenzorg willen werken.
- Onderzoek de kennis van docenten over de gehandicaptenzorg en hoe ze dit overbrengen bij studenten.
- Onderzoek hoe landelijk de beelden zijn bij studenten over de gehandicaptenzorg.

Formuleer aanbevelingen voor de praktijk

Uit de resultaten is gebleken dat de meerderheid van de deelnemende studenten nieuwsgierig zouden worden naar de gehandicaptenzorg door middel van gasthoorcolleges door mensen uit het werkveld of ervaringsdeskundigen en werkveldbezoeken. Om de kans groter te maken dat studenten hun interesse aanwakkeren rondom de gehandicaptenzorg is gekozen om een aanbeveling aan het eerste leerjaar van Social Work te doen in de oriëntatie- en inspiratieweek en de corridors.

Oriëntatie- en inspiratieweek

Tijdens de oriëntatie- en inspiratieweek de studenten voorlichten over de gehandicaptenzorg, door middel van gastdocentlessen.

Corridors

De eerste corridor in de maand verplicht maken, waarin iedere maand een nieuwe doelgroep aan bod komt. Tijdens de verplichte corridor zorgt school voor een gastdocent. In de corridors wordt dieper ingegaan op de doelgroep en wordt de diversiteit van de doelgroep zichtbaar. Studenten kunnen in contact komen met mensen met een beperking door middel van werkveldbezoeken of door de gastdocentlessen die worden gegeven samen met iemand met een beperking. Een andere optie is dat de studenten tijdens de overige drie corridors in de maand bij elkaar langs gaan op stage en hier ervaring op doen met de doelgroep. Dit in overleg met de praktijk.

15. Bronnenlijst

- Adriaansen, M., & Caris, J. (2011). *Elementaire sociale vaardigheden* (3^e druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek* (2^e druk). Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, B. (2015). *Basisboek enquêteren* (4^e druk). Groningen: Noordhoff.
- Bassant, J., & Bassant-Hensen, M. (Reds.). (2010). *Mensenwerk: Oriëntatie op doelgroepen in sociaal werk*. Bussum: Coutinho.
- Bazid, B. E. S. (2018). *Maatschappelijke participatie in kaart* (Afstudeeropdracht). Geraadpleegd op 17 maart 2019, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/481/711/RUG01-002481711_2018_0001_AC.pdf
- Beentjes, J., & Cardol, M. (2012). *Als de begeleiding onder de Wmo valt, dan...: De mening van familieleden van mensen met een verstandelijke beperking*. Geraadpleegd op 17 februari 2019, van <https://www.narcis.nl/publication/RecordID/publicat%3A1002233>
- Buntinx, W. H. E. (2004). *Een continue zorg: Een studie naar het verband tussen persoonswisselingen, organisatiekenmerken, teameffectiviteit en kwaliteit van begeleiding in residentiële instellingen voor mensen met een verstandelijke beperkingen* (Proefschrift). Maastricht: Universitaire Pers Maastricht.
- Bureau Bartels. (2017). *Arbeidsmarktonderzoek gehandicaptenzorg: Effect van transitie op organisatie en medewerker* (Eindrapport). Geraadpleegd op 22 februari 2019, van https://legacy.vgn.nl/media/58e68d8e7c3b6/VGN+Bartels+Arbeidsmarktonderzoek+GZ_eindrapport+incl.+goede+praktijken.pdf?_ga=2.251449231.888315395.1550834284-793569993.1549877080
- Burgers, S. (2015). *Logisch en kritisch denken: Onderzoeken - argumenteren - concluderen*. Bussum: Coutinho.
- De Veer, A. J. E., Verkaik, R., & Francke, A. L. (2010). *Hoge verwachtingen over pas gediplomeerden*. Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <https://nvl004.nivel.nl/nivel-2015/sites/default/files/bestanden/fs-103.pdf>
- Gagestein, S. (2014). *Denk niet aan een roze olifant: De psychologie van onzichtbaar overtuigen met framing*. Zaltbommel: Haystack.
- Gerrickens, P., & Aartsen, P., & Dijkema, H.-P. (2008). *Picture This! Associatiekaarten*. Zaltbommel: THEMA.
- Groot woordenboek hedendaags Nederlands (4^e editie). (2008). Utrecht: Van Dale.
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (z.d.-a). *Lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking*. Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <https://www.han.nl/onderzoek/kennismaken/han-sociaal/lectoraat/ethiek-van-verbinding-mensen-met-verstandelijke-beperking/>
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (z.d.-b). *Social Work hbo opleiding voltijd*. Geraadpleegd op 11 februari 2019, van <https://www.han.nl/opleidingen/bachelor/social-work/vt/>
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (2018). *Opleidingsstatuut 2018-2019 Bacheloropleiding Social Work: Voltijd*. Geraadpleegd op 19 maart 2019,

- van https://www.han.nl/opleidingen/bachelor/social-work/vt/opleiding/attachments/11-07-2018_opleidingsstatuut_social_work_voltijd_2018-2019.pdf
- IGZ: Verantwoorde zorg gehandicapten onder druk door personeelstekorten. (2008). *Zorg & Financiering*, 7(1), 125-126. <https://doi.org/10.1007/BF03096392>
- Initieel onderwijs. (2016, 13 december). In *Ensie*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://www.ensie.nl/cbs/initieel-onderwijs>
- Jones, S. K., Frisch, D., Yurak, T. J., & Kim, E. (1998). Choices and opportunities: Another effect of framing on decisions. *Journal of Behavioral Decision Making*, 11, 211-226. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0771\(199809\)11:3<211::AID-BDM298>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0771(199809)11:3<211::AID-BDM298>3.0.CO;2-O)
- Kalkhoven, F., & Van der Aalst, M. (2018). Tekorten in de zorg leiden tot problemen, maar bieden ook kansen. *Sociaal Bestek*, 80(2), 48-49. <https://doi.org/10.1007/s41196-018-0032-8>
- Klik Verstandelijk Gehandicaptenzorg. (2018, 19 september). *Gehandicaptenzorg in Miljoenennota*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van https://www.klik.org/Nieuws/Gehandicaptenzorg_in_Miljoenennota-180919125153
- Menkveld, P. (2003). Hulp- en dienstverlening aan mensen met een handicap. In N. van Riet (Red.), *Maatschappelijk werk: Doelgroepen en werkvelden* (pp. 135-165). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018, oktober). *Programma Volwaardig Leven: Voor de gehandicaptenzorg en complexe zorg*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gehandicaptenzorg/documenten/rapporten/2018/09/30/programma-volwaardig-leven>
- Noviandri.eko. (2017). *Aan/uit Premium Vector* [online afbeelding]. Geraadpleegd op 29 mei 2019, van https://nl.freepik.com/premium-vector/aan-uit-knop_1425151.htm
- Reber, A. S. (2005). *Woordenboek van de Psychologie: Termen, theorieën en verschijnselen* (11^e druk). Amsterdam: Bert Bakker.
- Schumacher, J., & Van Baaijen, E. (2018). Door werkplezier personeel behouden. *TVZ*, 128(5), 22-24. <https://doi.org/10.1007/s41184-018-0195-2>
- Sectorfondsen Zorg en Welzijn. (2003). *De aantrekkingskracht van de gehandicaptenzorg: De identiteit en het arbeidsmarktimage van de gehandicaptenzorg*. Geraadpleegd op 20 februari 2019, van <https://legacy.vgn.nl/media/download/index/mediaid/4ca5c24b1be59>
- Van Beurden, P. (2018). Veiligheid geboden. *Zorgvisie Magazine*, 48(3), 16-17. <https://doi.org/10.1007/s41187-018-0019-6>
- Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2015). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (2^e herziene druk). Bussum: Coutinho.
- Van der Veen, D. (2018, 24 mei). *Aanpak personeelstekorten noodzakelijk voor veilige werkplekken*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <https://www.vgn.nl/artikel/26649>
- Van Rosmalen, J. (2012). *Het woord aan de verbeelding: Spel en kunstzinnige media in het sociaalagogische werk* (2^e druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Ruijven, J. (2017, 6 april). *Gehandicaptenzorg zoekt 10.000 nieuwe medewerkers*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://www.vgn.nl/artikel/25294>

- Van Wijngaarden, A. (2018, 16 oktober). Gehandicaptenzorg in de knel door toename ernstig verstandelijke beperkten. *Dagblad van het Noorden*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://www.dvhn.nl/groningen/Gehandicaptenzorg-in-de-knel-door-toename-ernstig-verstandelijk-beperkten-23668933.html>
- V&VN. (2017). *Personeelstekort in de zorg, oplossingen van de werkvloer*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <https://www.venvn.nl/Portals/1/Downloads/Personeelstekorten-zorg-oplossingen-van-de-werkvloer.pdf>
- Visser, J. (2018). Werken aan tevreden personeel. *Zorgvisie*, 48(6), 32-35.
<https://doi.org/10.1007/s41187-018-0073-0>
- Wuyts, B. (2010). Beeldvorming en participatie van mensen met een handicap: Een historisch perspectief in de West-Europese samenleving. *Ethiek & Maatschappij*, 13(4), 7-28.
Geraadpleegd op 14 februari 2019, van http://www.ethiekenmaatschappij.ugent.be/wp-content/uploads/2012/07/EM_134-2010-Wuyts.pdf

16. Bijlagen

Bijlage A. Onderzoeksprocedure

Deelvraag	Methode	Onderzoekspopulatie
Welke beelden over de gehandicaptenzorg leven bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?	Enquête (Topic 1)	- Twee klassen van eerstejaars voltijdstudenten Social Work. - Twee klassen tweedejaars voltijd studenten SPH. - Drie klassen derdejaars voltijdstudenten SPH.
	Focusgroepen (Topic 1)	- Vijf eerstejaars Social Work studenten - Drie derdejaars SPH studenten
Hoe draagt de HAN bij aan de beeldvorming over de gehandicaptenzorg van eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?	Enquête (Topic 2)	- Twee klassen van eerstejaars voltijdstudenten Social Work. - Twee klassen tweedejaars voltijd studenten SPH. - Drie klassen derdejaars voltijdstudenten SPH.
	Focusgroepen (Topic 2)	- Vijf eerstejaars Social Work studenten - Drie derdejaars SPH studenten
	Interview	Coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg van SPH Innovatiemanager van Social Work Onderwijskundig beleidsmedewerker van Social Work
	Stellingen uit interviews toetsen	Elf willekeurige docenten SPH en Social Work
	Literatuur opbouw Social Work	Niet van toepassing
Door welke factoren komen beelden over de gehandicaptenzorg tot stand bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN?	Enquête (Topic 1 en 2)	- Twee klassen van eerstejaars voltijdstudenten Social Work. - Twee klassen tweedejaars voltijd studenten SPH. - Drie klassen derdejaars voltijdstudenten SPH.
	Focusgroepen (Topic 1 en 2)	- Vijf eerstejaars Social Work studenten - Drie derdejaars SPH studenten
	Literatuur framing	Niet van toepassing

Bijlage B. Enquête guide

Introductie Beste deelnemers, In de volgende enquête gaan jullie vragen beantwoorden met betrekking tot de beeldvorming over de gehandicaptenzorg. Je mag alles zeggen wat je wilt. Niks is goed of fout. Wij zijn juist echt opzoek naar de beelden die er leven over de gehandicaptenzorg. Jullie gegevens blijven anoniem, tenzij jullie kiezen voor een vervolgesprek. Alvast bedankt voor jullie medewerking!
Introductievragen
In welk leerjaar zit je? * a. Social Work leerjaar 1 b. SPH leerjaar 2 c. SPH leerjaar 3
Wat is je hoogst afgeronde studie? * a. HAVO b. VWO c. MBO niveau 4 d. HBO
Hoe vaak ben je in contact gekomen met iemand met een beperking? (bijv. in gesprek gegaan, activiteit ondernomen, hulp aangeboden, etc.) * a. Vaak b. Soms c. Zelden d. Nooit
Hoe heb je dit contact opgedaan? * a. Familie b. Vrienden c. Kennis d. Partner e. Werk f. Vrijwilligerswerk g. Stage h. Niet van toepassing i. Anders
Hoe heb je deze ervaring beleefd? * a. Zeer positief b. Positief c. Niet positief, niet negatief d. Negatief e. Zeer negatief f. N.v.t.
Wat maakt dat je de ervaring zo hebt beleefd? OPEN VRAAG
Heb je werk- en/of stage-ervaring binnen de gehandicaptenzorg? * a. Ja, alleen werkervaring b. Ja alleen stage-ervaring c. Ja, werk- en stage-ervaring d. Nee
Zo ja, hoe lang ben je werkzaam (geweest) in de gehandicaptenzorg? OPEN VRAAG
Als je nu een keuze moet maken voor de toekomst, zou je dan willen werken in de gehandicaptenzorg? * (1=helemaal niet, 10=zeker) SCHAALVRAAG 1 t/m 10

Wat kan ervoor zorgen dat je wel in de gehandicaptensector zou willen werken/ervaring op zou willen doen? * OPEN VRAAG
Wat zou een reden zijn voor jou om niet in de gehandicaptenzorg te gaan werken? * OPEN VRAAG
Topic 1: Beeldvorming
Omschrijf in vijf woorden wat de gehandicaptenzorg voor jou inhoudt. * OPEN VRAAG
Ik denk bij de term gehandicaptenzorg aan: * oneens neutraal eens a. Verzorging b. Kwijl c. Voldoening d. Agressie e. Jezelf zijn f. Onaangename geuren g. Gezelligheid h. Schreeuwen i. Onhygiënisch j. Gedragsproblemen k. Liefdevol l. Waardering m. Lichamelijk zwaar werk n. Samen lachen o. Ongehoorzaam p. Hard werken voor weinig geld q. Onregelmatige werktijden r. Claimgedrag vanuit cliënt/bewoner s. Samen iets opbouwen t. Mensen met mogelijkheden
Welke emotie roept de gehandicaptenzorg bij je op? * (meerdere antwoorden zijn mogelijk) a. Blijdschap b. Walging c. Verdriet d. Woede e. Afschuw f. Trots g. Bewondering h. Schaamte i. Acceptatie j. Anders,
Hoe denk je dat je beeld is gevormd over de gehandicaptenzorg? * Speelde geen rol speelde enigszins een rol speelde een grote rol a. Krant b. Televisie c. Facebook d. Instagram e. Whatsapp f. Radio g. Vrienden h. Familie i. Tijdschrift j. Leesboeken k. Stage l. SPH/Social Work boeken m. SPH/Social Work docenten n. Hoorcolleges
Topic 2: School
Je volgt op dit moment de opleiding Social Work/SPH. Welke richting in het werkveld wil je gaan kiezen of heb je gekozen? *

a. Jeugdzorg b. GGZ (geestelijke gezondheidszorg) c. Gehandicaptenzorg d. Ouderenzorg e. Psychiatrie f. Verslaafden g. Daklozen h. Penitentiaire inrichting i. Geen idee j. Anders, namelijk _____
Op welke manier komt de gehandicaptenzorg volgens jou aan bod tijdens de opleiding? * OPEN VRAAG
Wordt volgens jou voldoende aandacht besteed aan de gehandicaptenzorg tijdens de opleiding? * (Ja, omdat/ Nee, ik mis nog) OPEN VRAAG
Door het volgende zou ik nieuwsgierig worden naar de gehandicaptenzorg: * a. Snuffelstage b. Werkveldbezoek c. Gast hoorcolleges door mensen uit het werkveld of ervaringsdeskundigen d. Gerichte literatuur e. Ik ben al nieuwsgierig geworden naar de gehandicaptenzorg, dat komt door ... f. Anders, namelijk ...
Indien je al nieuwsgierig bent, hoe is dit ontstaan? OPEN VRAAG
Bedankt voor het invullen van de vragenlijst!
Sta je open voor een vervolgesprek? Laat dan hier je e-mailadres achter.

Bijlage C. Interview guide medewerkers HAN

Randvoorwaarden	Personen - Twee interviewers - Een respondent Locatie - Ruimte binnen de HAN - Locatie waar alleen de interviewers en de respondent aanwezig zijn. - Rustige ruimte, geen storingsbronnen Benodigdheden - Opnameapparatuur - Interviewguide - Laptop voor aantekeningen
Intro	Bedankt dat u wilt deelnemen aan het onderzoek 'GZ in beeld'.
Topics aangeven	Tijdens het interview gaan we het hebben over hoe de gehandicaptenzorg aan bod komt aan de HAN in Nijmegen en uw rol hierin.
Uitleg over het doel van het onderzoek	Vanuit het lectoraat Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking is de vraag gekomen of de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg in beeld gebracht kan worden. Hierbij is de vraag hoe de HAN bijdraagt aan de beeldvorming van de studenten over de gehandicaptenzorg. Project resultaat Aanbevelen aan de opleiding Social Work van de HAN hoe de beeldvorming bij studenten over de gehandicaptenzorg positief beïnvloed kan worden. Onderzoeksvraag: Op welke manier vindt de beeldvorming over de gehandicaptenzorg plaats bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN? Onderzoeksdoel: Inzicht krijgen in de beelden die leven over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN.
Aangeven dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt	Uw gegevens zullen vertrouwelijk verwerkt worden. De dingen die u zegt worden alleen voor het onderzoek gebruikt. Bij het uitwerken van de gegevens zal gebruik gemaakt worden van uw voorletter en achternaam. Gaat u hiermee akkoord?
Als de respondent wil stoppen	Als u tijdens het interview besluit dat u niet verder wilt, dan kunt u dat gewoon aangeven.
Vertellen dat het gesprek op band wordt opgenomen	Via geluidsapparatuur wordt het gesprek opgenomen, om het transcriberen makkelijker te maken. Vindt u het goed dat er gebruik gemaakt gaat worden van opname apparatuur tijdens ons gesprek?
Introducerende vragen	
Hoe lang werkt u al op de HAN	Wat houdt uw functie precies in? Wat is de reden dat u voor de HAN heeft gekozen als werkgever?
Controlerende vraag	Heb ik het goed begrepen dat ...?

Topics	
Topic 1: <u>Opzet</u> <u>lesprogramma</u>	Kunt u wat vertellen over de manier waarop de gehandicaptenzorg aan bod komt binnen de opleiding Social Work aan de HAN? <i>Doelvragen</i> ➤ Heeft u het idee dat de gehandicaptenzorg genoeg aan bod komt? ➤ Heeft u het idee dat uw collega's het belang van het aan bod laten komen van de gehandicaptenzorg inzien? ➤ Wat zou u op korte termijn willen veranderen aan het lesaanbod met betrekking tot de gehandicaptenzorg bij de opleiding Social Work/SPH? ➤ Wat zou u op lange termijn willen zien met betrekking tot het lesaanbod over de gehandicaptenzorg bij de opleiding Social Work? <i>Afsluitende vraag</i> ➤ Dus als ik het goed begrijp...? ➤ Begrijp ik het goed...? ➤ Belangrijk is voor u...?
Topic 2: <u>Beeldvorming</u> <u>studenten</u>	Welke beelden denkt u dat studenten van de opleidingen Social Work en SPH hebben over de gehandicaptenzorg? <i>Alternatieven</i> ➤ Welke positieve dingen ziet u terug? ➤ Welke negatieve dingen ziet u terug? ➤ Hoe denkt u dat dat komt? ➤ Welke invloed denkt u dat de inhoud van de opleiding Social Work en SPH aan de HAN heeft op deze beeldvorming? Dit zijn voorbeelden van beelden die huidige studenten hebben over de gehandicaptenzorg. Dit zijn antwoorden die studenten in de enquêtes hebben gegeven. Hoe denkt u hierover? <i>Doelvragen</i> ➤ Bent u verrast over deze antwoorden of is het herkenbaar? ➤ Hoe denkt u dat deze beelden positief beïnvloed kunnen worden? ➤ Hoe denkt u dat de opleidingen Social Work en SPH positief bij kunnen dragen aan deze beeldvorming? <i>Afsluitende vraag</i> Wat valt u nog meer op?
Afsluiting interview	Wilt u nog iets toevoegen aan dit gesprek? Zijn er nog dingen die niet aan bod zijn gekomen in het gesprek maar die u wel belangrijk vindt om mee te nemen in het onderzoek? Hoe heeft u het interview ervaren?
Uitleggen wat het vervolg zal zijn	Dit interview zal letterlijk uitgetypt worden. Het uitgetypte interview gaat gebruikt worden als bijlage in ons verslag. De kernpunten die uit het gesprek komen, worden gebruikt als bron in het verslag. Indien u daar behoefte aan heeft, sturen wij het getranscribeerde interview naar u op voordat wij het in het verslag verwerken. Heeft u hier behoefte aan?
Bedanken voor het interview	Bedankt voor uw bijdrage, voor uw tijd en uw deelname aan het interview. Hopelijk heeft u het gevoel dat u alle informatie heeft kunnen delen rondom de gehandicaptenzorg, uw bijdrage hieraan en dat er naar uw verhaal geluisterd is.

Vragen	Als u nog vragen of opmerkingen heeft kunt u mailen naar onderzoekGZinbeeld@hotmail.com
---------------	---

Bijlage D. Guide stellingen docenten HAN

Introductie (mondeling) Beste docent, Heeft u twee minuten tijd om uw mening te geven over stellingen? Wij zijn bezig met een afstudeeronderzoek over de beelden die studenten hebben over de gehandicaptenzorg en de invloed van de opleidingen Social Work en SPH daarbij. Uit drie interviews met de onderwijskundig beleidsmedewerker, innovatiemanager en coördinator uitstroomprofiel Gehandicaptenzorg hebben wij vier stellingen gehaald om de mening van docenten te achterhalen. Het is volledig anoniem.
Stellingen
Verplicht ervaring opdoen binnen de gehandicaptenzorg is belangrijk voor studenten bij het maken van de juiste keuze voor de toekomst. a. Eens b. Neutraal c. Oneens
Docenten binnen de HAN hebben zelf een goed beeld van de gehandicaptenzorg en dragen dit uit naar de studenten. a. Eens b. Neutraal c. Oneens
De gehandicaptenzorg moet ook registratie krijgen. a. Eens b. Neutraal c. Oneens
De gehandicaptenzorg komt voldoende aan bod tijdens de opleiding. a. Eens b. Neutraal c. Oneens
Afsluitende vraag
Met welke doelgroep heeft u de meeste affiniteit? a. Gehandicaptenzorg b. Geestelijke gezondheidszorg c. Jeugdzorg d. Overig
Bedankt voor het invullen!

Bijlage E. Interview guide focusgroep

Randvoorwaarden	Personen - Twee interviewers - Minimaal vijf studenten Locatie - Ruimte binnen de HAN - Locatie waar alleen de interviewers en de respondent aanwezig zijn. - Rustige ruimte, geen storingsbronnen Benodigdheden - Opnameapparatuur - Interviewguide - Associatiekaarten
Intro	Bedankt dat jullie willen deelnemen aan het onderzoek 'GZ in beeld'.
Topics aangeven	Tijdens het groepsgesprek gaan we het hebben over jullie beeldvorming met betrekking tot de gehandicaptenzorg. Hierbij focussen we ons op wat het beeld is en hoe dit is ontstaan. Belangrijk is dat jullie weten dat er geen goed of fout antwoord of beeld is. Jullie mogen op elkaar reageren.
Uitleg over het doel van het onderzoek	Onderzoeksdoel: Inzicht krijgen in de beelden die leven over de gehandicaptenzorg bij eerstejaars voltijdstudenten van de opleiding Social Work en tweede- en derdejaars voltijdstudenten van de opleiding SPH aan de HAN.
Aangeven dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt	Jullie gegevens zullen vertrouwelijk verwerkt worden. De dingen die jullie zeggen worden alleen voor het onderzoek gebruikt. Bij het uitwerken van de gegevens zal gebruik gemaakt worden van jullie voorletter en achternaam. Gaan jullie hiermee akkoord?
Als de respondent wil stoppen	Als je tijdens het interview besluit dat je niet verder wilt, dan kun je dat gewoon aangeven.
Vertellen dat het gesprek op band wordt opgenomen	Via videoapparatuur kan het groepsgesprek opgenomen worden, zodat er tijdens het groepsgesprek niet meegeschreven hoeft te worden. Op deze manier blijft de focus op het gesprek en kan het transcriberen later gebeuren. Vinden jullie het goed dat er gebruik gemaakt gaat worden van opname apparatuur tijdens ons gesprek?

Introducerende vragen	
Leerjaar	In welk leerjaar van de opleiding HAN/Social Work zitten jullie? Wat is de reden waarom je voor een opleiding aan de HAN hebt gekozen? Zijn jullie al wel eens in aanraking gekomen met mensen met een verstandelijke beperking?
Controlerende vraag	Heb ik het goed begrepen dat ...?
Topics	

Topic 1: <u>Associatiekaart</u>	Kies een associatiekaart uit die volgens jou staat voor de gehandicaptenzorg. Omschrijf dit in vijf steekwoorden en noteer deze op vijf post-its. Zouden jullie iets kunnen vertellen over welke associatiekaart jullie hebben uitgekozen? En de woorden die jullie daarbij hebben opgeschreven? <i>Doorvragen</i> ➤ Waar zou dit beeld vandaan kunnen komen? ➤ Welk gevoel roept deze associatie bij je op? ➤ Zie jij dit als beeld als positief of als negatief? Kies nu een kaart dat het tegenovergestelde beeld is van wat je hebt gekozen en licht deze toe. <i>Doorvragen</i> ➤ Waar zou dit beeld vandaan kunnen komen? ➤ Welk gevoel roept deze associatie bij je op? <i>Afsluitende vraag</i> ➤ Dus als ik het goed begrijp...? ➤ Begrijp ik het goed...? ➤ Belangrijk is voor u...? ➤ Herkennen anderen zich in dit verhaal?
Topic 2: <u>Inbreng school</u>	Hoe heeft school bijgedragen in het vormen van het beeld wat jullie hebben over de gehandicaptenzorg? <i>Doorvragen</i> ➤ Hoe heeft school bijgedragen aan jouw beeld over de gehandicaptenzorg? ➤ Zou je het anders willen zien? ➤ Wat vind je goed aan het onderwijs over de gehandicaptenzorg binnen de HAN? ➤ Wat mis je nog in het onderwijs over de gehandicaptenzorg binnen de HAN? <i>Afsluitende vraag</i> ➤ Wat vinden jullie nog meer opvallend aan de bijdrage van school?
In geval van korte antwoorden, extra vragen:	Stellingen: Voorbeelden uit enquête antwoorden of vanuit de media. Zijn jullie het hier mee eens? <i>Doorvragen</i> ➤ Welk gevoel roept deze stelling bij je op? ➤ Kun je reageren op wat ... zegt? Kies een associatiekaart uit die volgens jou staat voor hoe de media de gehandicaptenzorg schetst. Zouden jullie iets kunnen vertellen over welke associatiekaart jullie hebben uitgekozen? <i>Doorvragen</i> ➤ Waar baseer je dit op? ➤ Welk gevoel roept deze associatie bij je op? ➤ In hoeverre komt dit beeld overeen met jouw eigen beeld?
Afsluiting interview	Aan het begin van het gesprek hebben we gevraagd om jouw beeld over de gehandicaptenzorg in vijf steekwoorden te omschrijven. Is dat naderhand van dit gesprek veranderd? Zo ja, wat zou je willen toevoegen of verwijderen? Gebruik de post-its opnieuw.

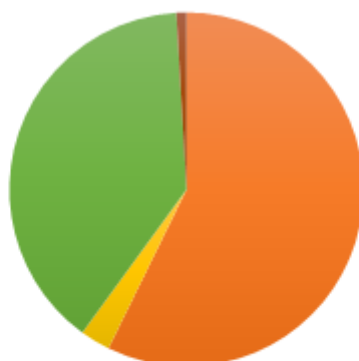
	➤ Willen jullie nog iets toevoegen aan dit gesprek? ➤ Zijn er nog dingen die niet aan bod zijn gekomen in het gesprek maar die jullie wel belangrijk vinden om mee te nemen in het onderzoek. ➤ Wat vonden jullie van dit interview? ➤ Is er iemand die zijn associatiekaart zou willen toelichten voor de camera zodat wij deze kunnen gebruiken voor onze presentatie?
Uitleggen wat het vervolg zal zijn	Dit interview zal letterlijk uitgetypt worden. Het uitgetypte interview gaat gebruikt worden als bijlage in mijn verslag. De kernpunten die uit het gesprek komen, worden gebruikt als bron in het verslag.
Bedanken voor het interview	Bedankt voor uw bijdrage voor uw tijd en deelname aan het interview. Hopelijk hebben jullie het gevoel dat jullie alles hebben kunnen zeggen over jullie beeldvorming.
Vragen	Als jullie nog vragen of opmerkingen hebben kunnen jullie mailen naar onderzoekGZinbeeld@hotmail.com

Bijlage F. Overzicht resultaten enquête

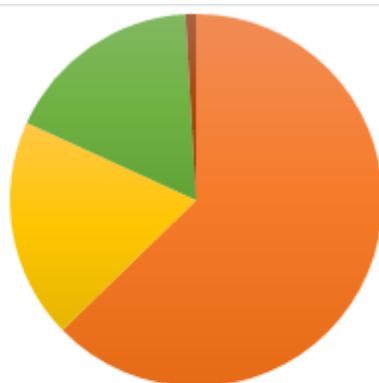
1. In welk leerjaar zit je?

■ Social Work leerjaar 1 (47) ■ SPH leerjaar 2 (33) ■ SPH leerjaar 3 (30)

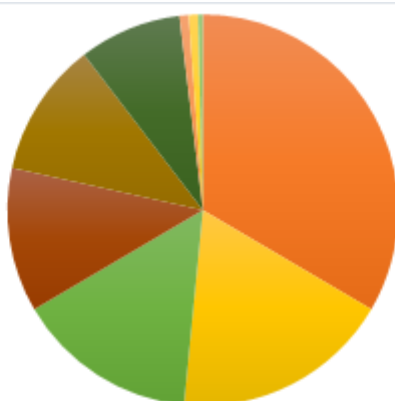
2. Wat is je hoogst afgeronde studie?

■ HAVO (63) ■ VWO (3) ■ MBO niveau 4 (43) ■ HBO (1)

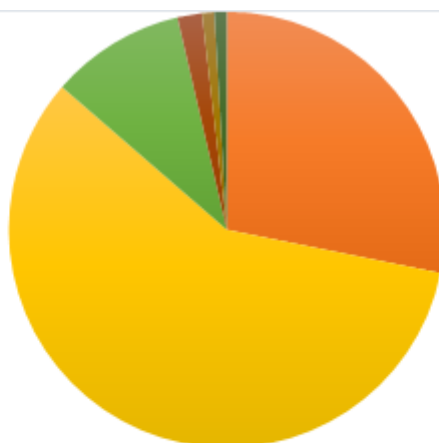
3. Hoe vaak ben je in contact gekomen met iemand met een beperking? (bijv. in gesprek gaan, activiteit ondernomen, hulp aangeboden, etc.)

■ Vaak (69) ■ Soms (21) ■ Zelden (19) ■ Nooit (1)

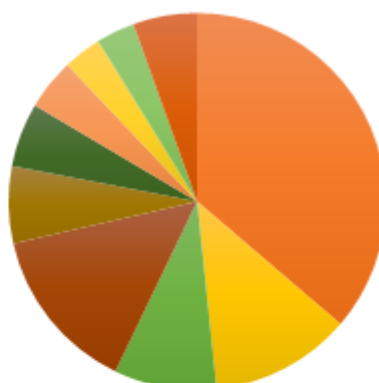

4. Hoe heb je dit contact opgedaan?

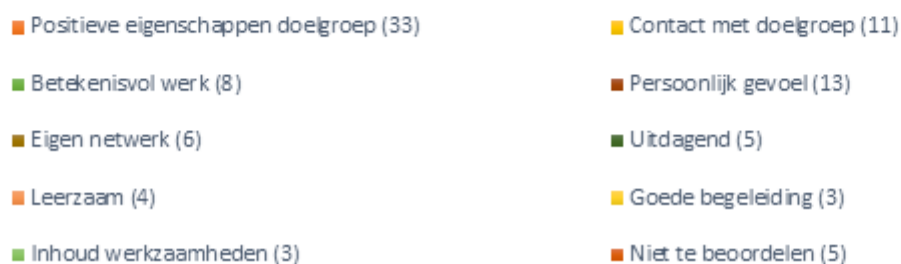
■ Stage (87) ■ Werk (47) ■ Familie (39)
 ■ Vrijwilligerswerk (31) ■ Kennis (29) ■ Vrienden (22)
 ■ Partner (2) ■ School (2) ■ Niet van toepassing (1)

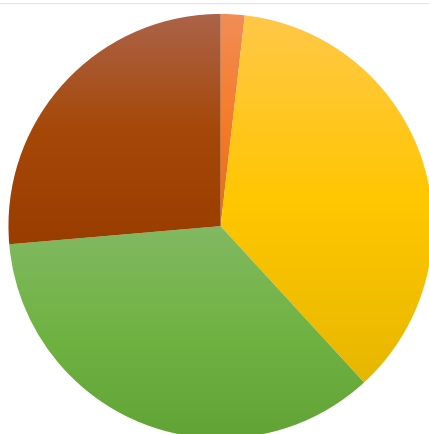

5. Hoe heb je deze ervaring beleefd?

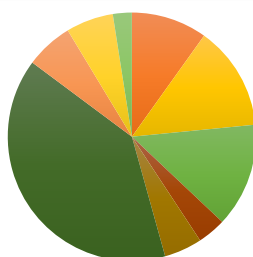
6. Wat maakt dat je deze ervaring zo beleefd hebt?

7. Heb je werk- en/of stage-ervaring binnen de gehandicaptenzorg?

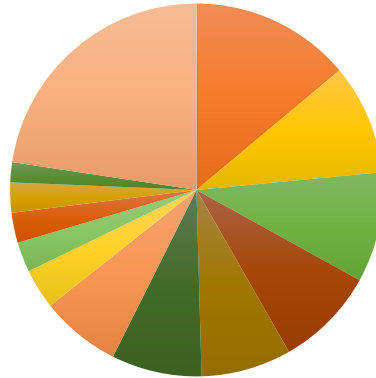
Ja, alleen werkervaring (2) Ja, alleen stage-ervaring (40) Ja, werk- en stage-ervaring (39) Nee (29)

8. Zo ja, hoe lang ben je al werkzaam (geweest) in de gehandicaptenzorg?

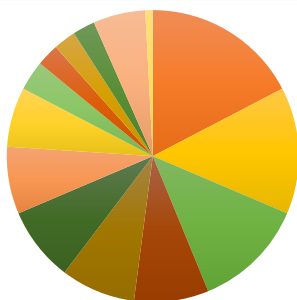
Minder dan een maand (8) Tussen een maand en een half jaar (11)
 Een half jaar (11) Tussen een half jaar en een jaar (3)
 Een jaar (4) Tussen een jaar en vijf jaar (32)
 Vijf jaar of langer (5) Niet te beoordelen (5)
 Niet van toepassing (2)

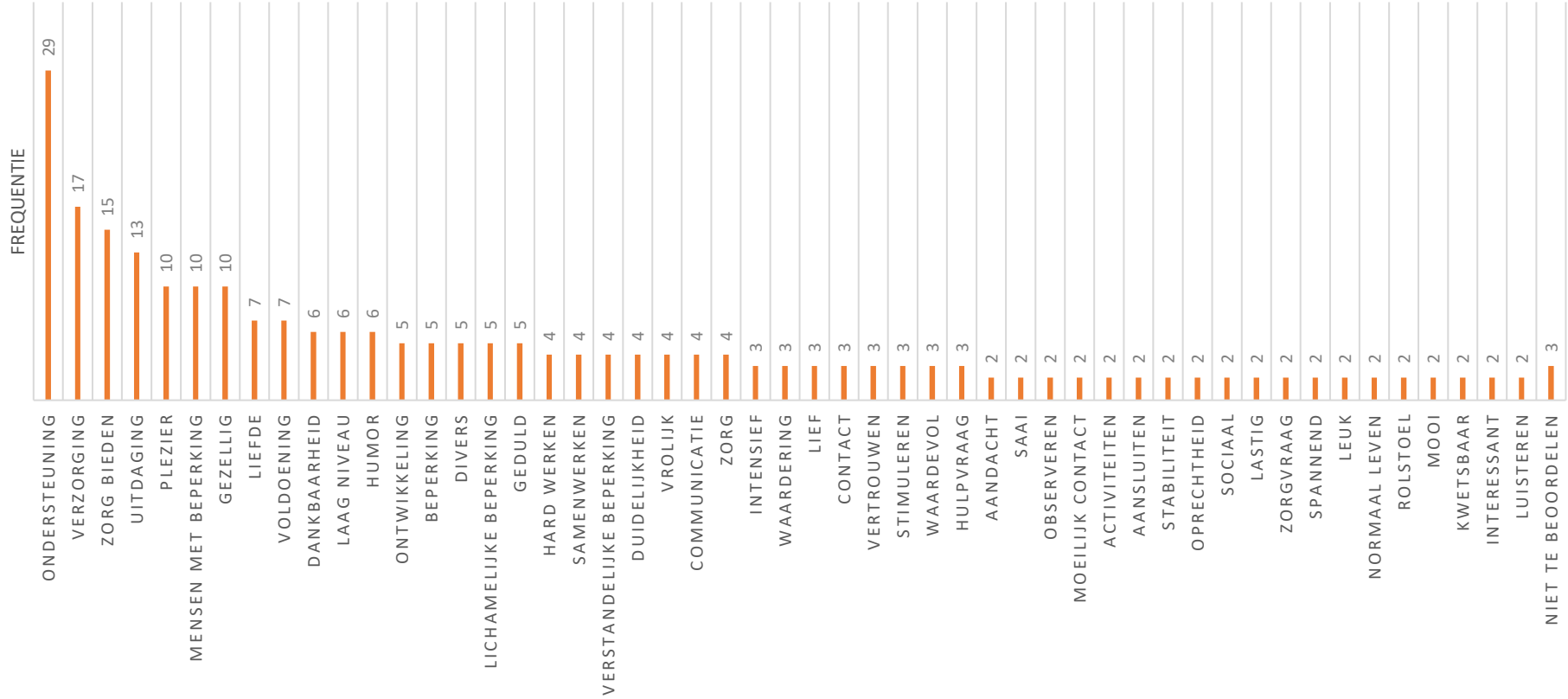
10. Wat kan ervoor zorgen dat je wel in de gehandicaptenzorg zou willen werken/ervaring op zou willen doen?

■ Ervaring opdoen (16)	■ Interesse (11)
■ Betere werkomstandigheden (11)	■ Informatie (10)
■ Beeldvorming doelgroep (9)	■ Uitdaging (9)
■ Interesse andere doelgroep (8)	■ Mate van beperking (4)
■ Comorbiditeit (3)	■ Niets (3)
■ Aantrekkelijke werkzaamheden (3)	■ Passende werkplek (2)

11. Wat zou een reden zijn voor jou om niet in de gehandicaptenzorg te gaan werken/ervaring op te doen?

- Interesse andere doelgroep (21)
- Arbeidsomstandigheden (17)
- Geen interesse in doelgroep (15)
- Weinig uitdaging (10)
- Verzorging (10)
- Oriëntatie (10)
- Salaris (9)
- Communicatie (8)
- Beeldvorming doelgroep (4)
- Geen aansluiting HBO-niveau (3)
- Niet passend bij persoonlijke kwaliteiten (3)
- Geen reden (3)
- Niet van toepassing (7)
- Niet te beoordelen (1)

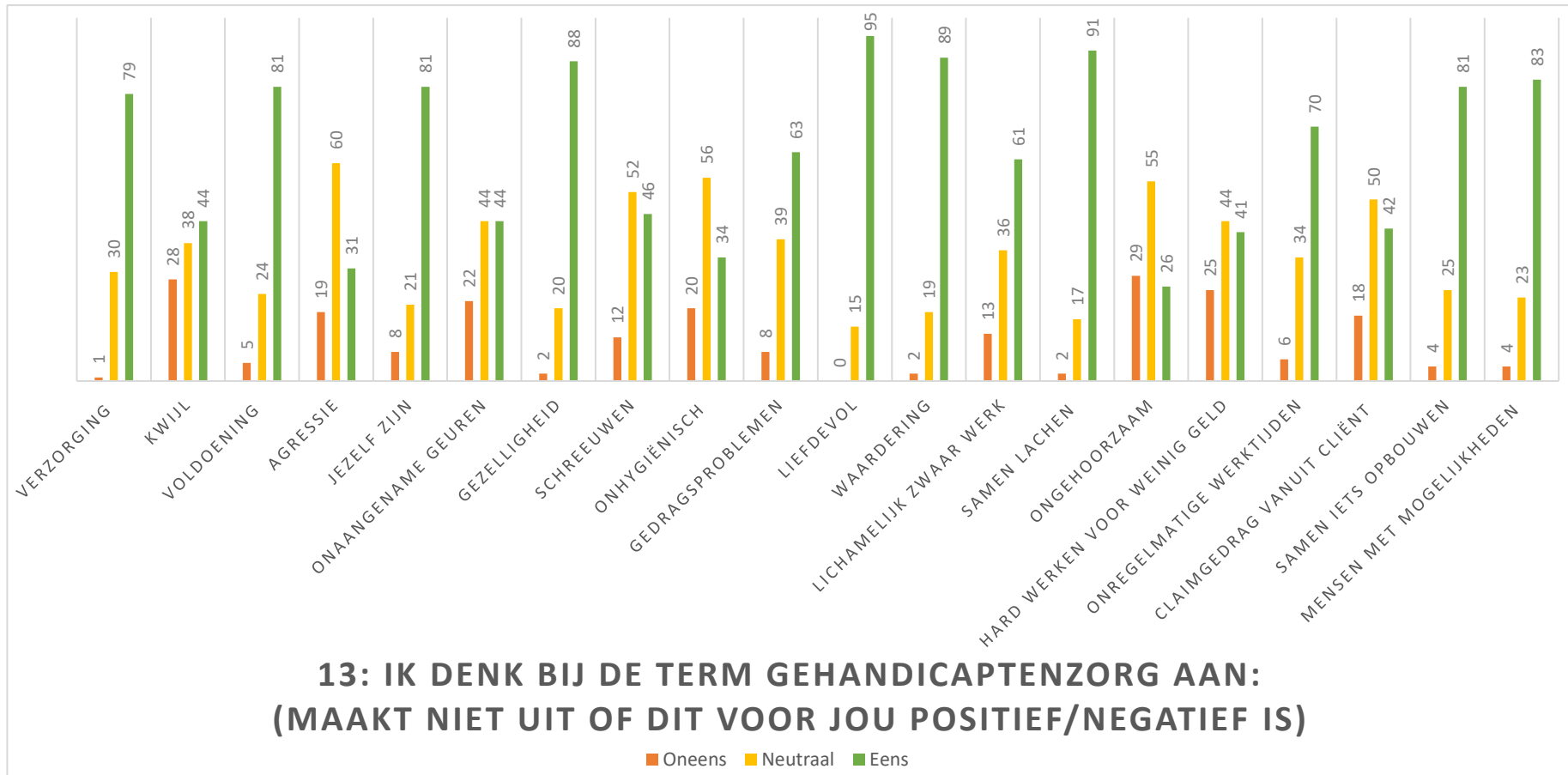

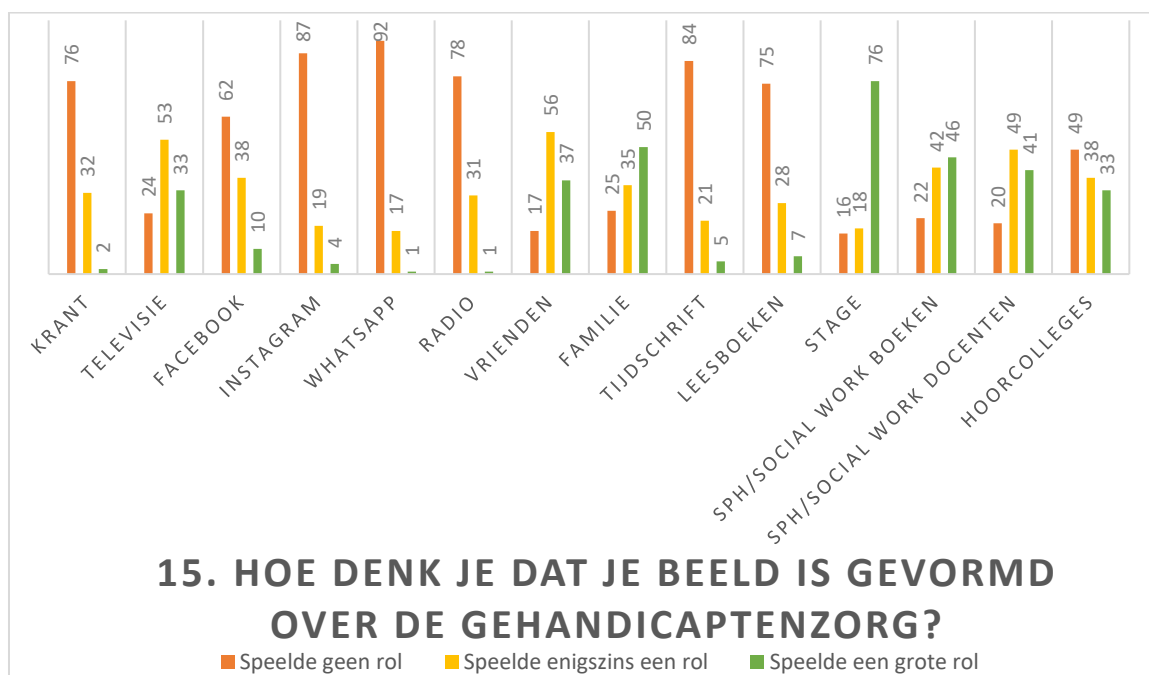
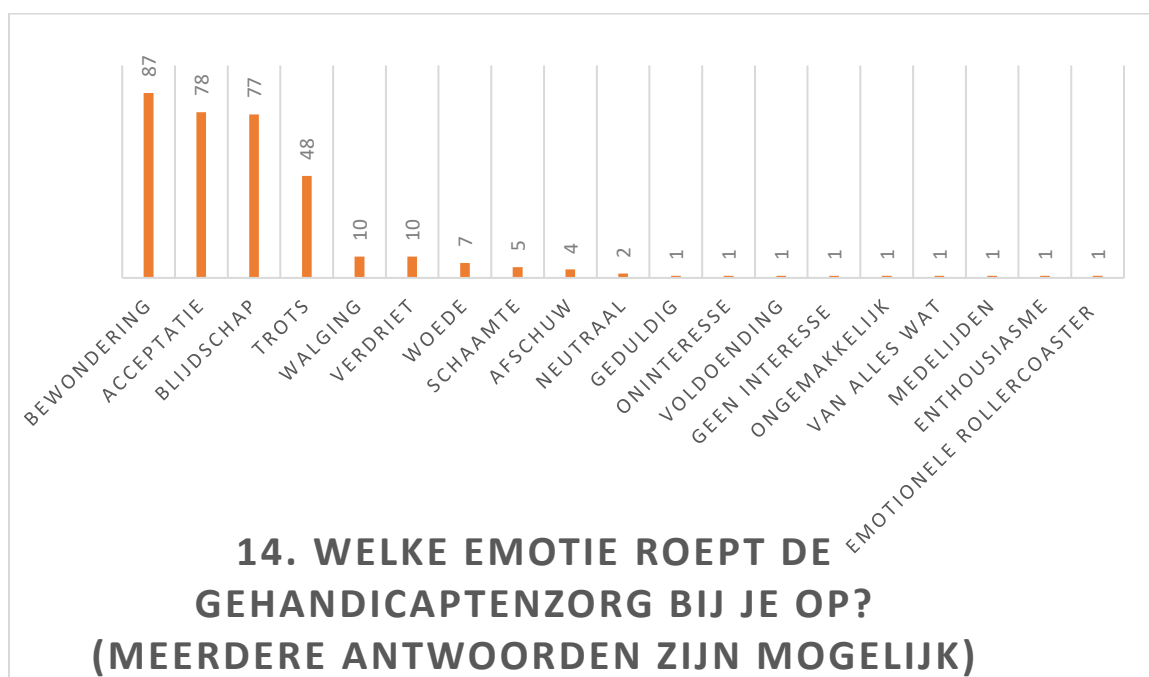
12. OMSCHRIJF IN VIJF WOORDEN WAT DE GEHANDICAPTENZORG VOOR JOU INHOUDT.

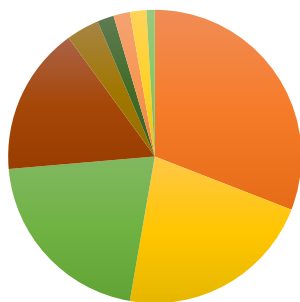
De meest voorkomende beelden

12.1 Omschrijf in vijf woorden wat de gehandicaptenzorg voor jou inhoudt.
De woorden die eenmalig genoemd zijn.

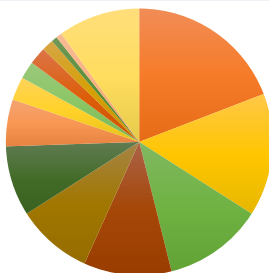
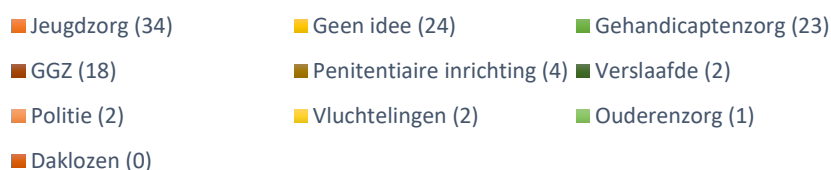

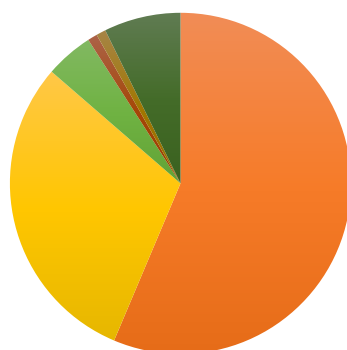

16. Welke richting in het werkveld wil je gaan kiezen of heb je gekozen?

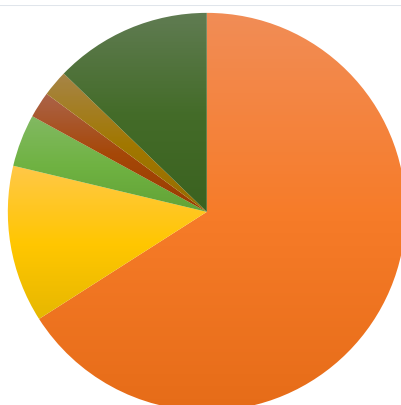
17. Op welke manier komt de gehandicaptenzorg volgens jou aan bod tijdens de opleiding?

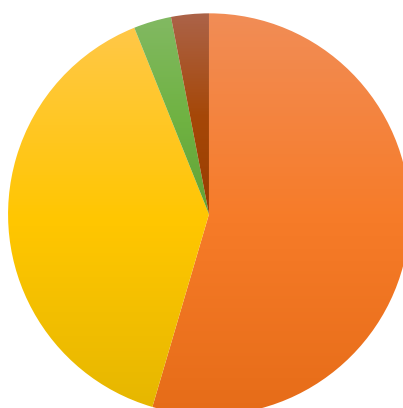
18. Wordt volgens jou voldoende aandacht besteed aan de gehandicaptenzorg in de opleiding?

■ Nee (62) ■ Ja (33) ■ Kan meer (5) ■ Neutraal (1) ■ Te veel (1) ■ Niet te beoordelen (8)

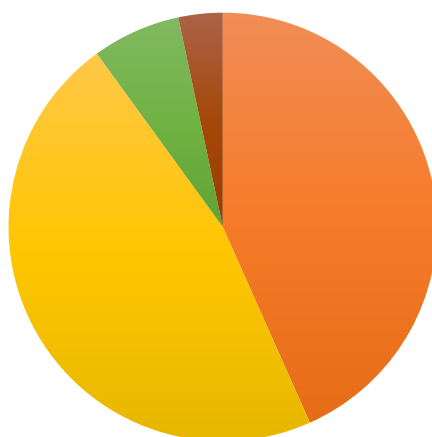
18.1 Eerstejaars

■ Nee (31) ■ Ja (6) ■ Kan meer (2) ■ Neutraal (1) ■ Te veel (1) ■ Niet te beoordelen (6)

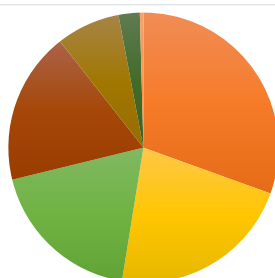
18.2 Tweedejaars

■ Nee (18) ■ Ja (13) ■ Kan meer (1) ■ Niet te beoordelen (1)

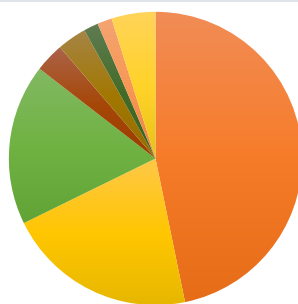
18.3 Derdejaars

■ Nee (13) ■ Ja (14) ■ Kan meer (2) ■ Niet te beoordelen (1)

19. Door het volgende zou ik nieuwsgierig worden naar de gehandicaptenzorg:

■ Gasthoorcolleges door mensen uit het werkveld of ervaringsdeskundigen (72)
 ■ Werkveldbezoek (52)
 ■ Ik ben al nieuwsgierig geworden naar de gehandicaptenzorg (44)
 ■ Snuffelstage (43)
 ■ Gerichte literatuur (18)
 ■ Niets (6)
 ■ Eigen ervaringen in familie (1)

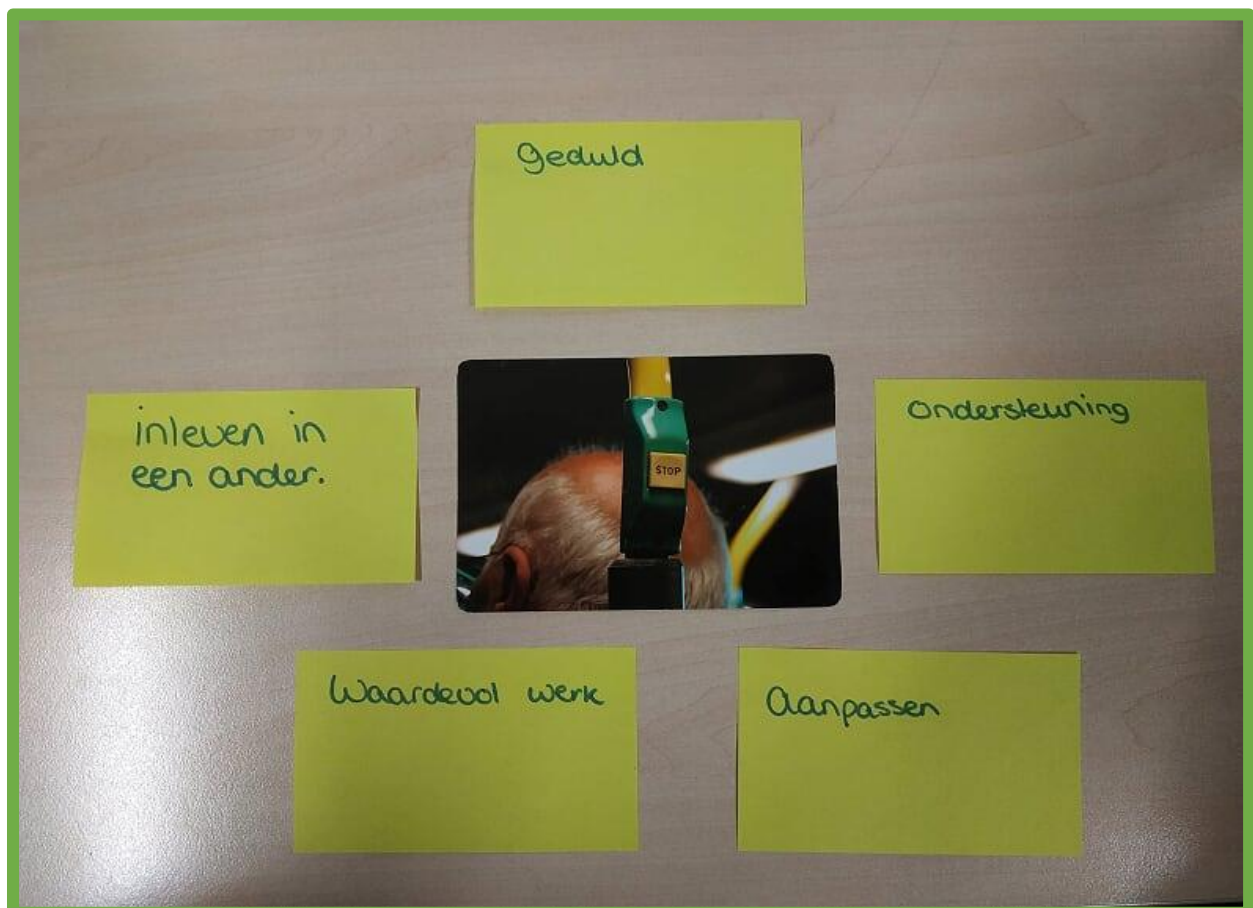
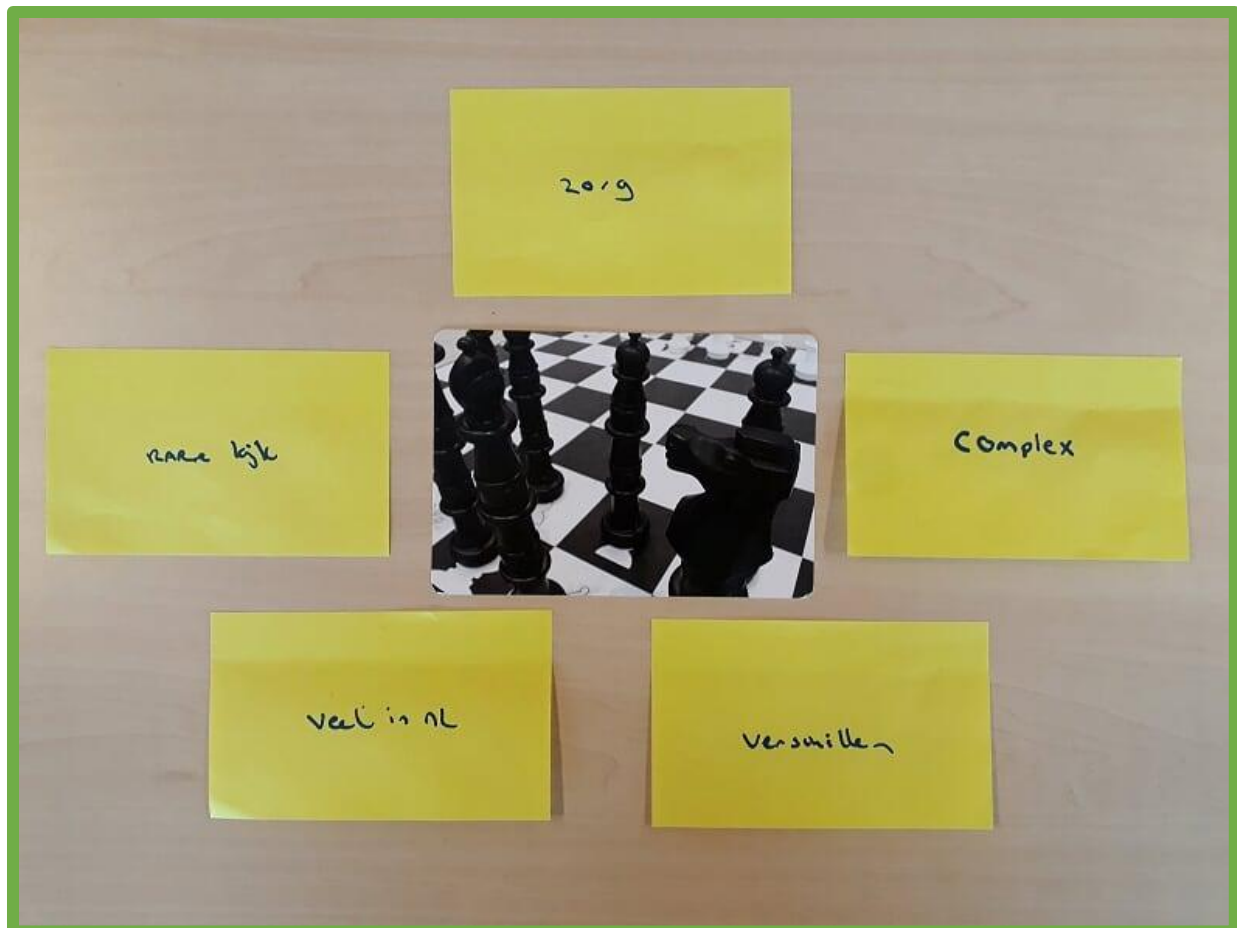

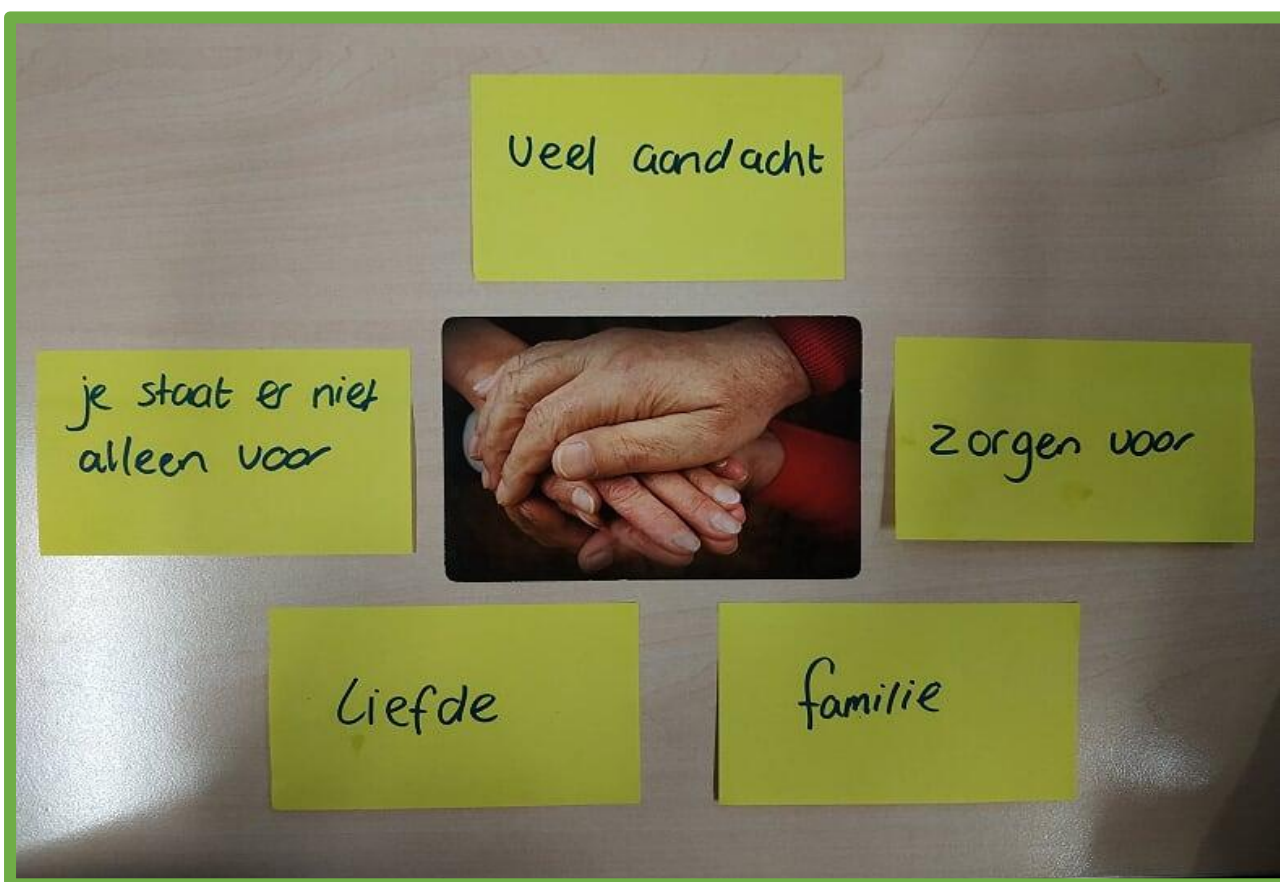
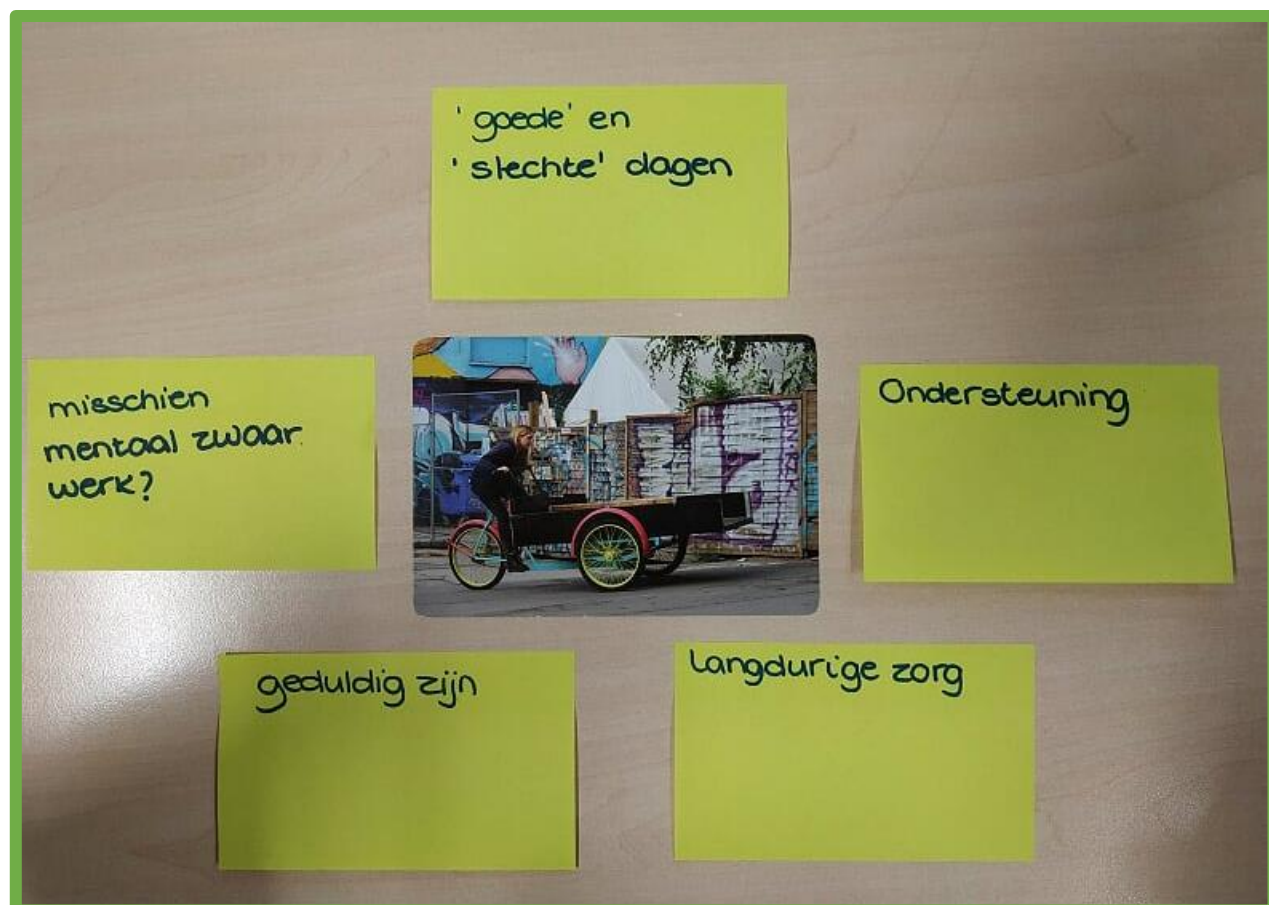
20. Indien je al nieuwsgierig bent, hoe is dit ontstaan?

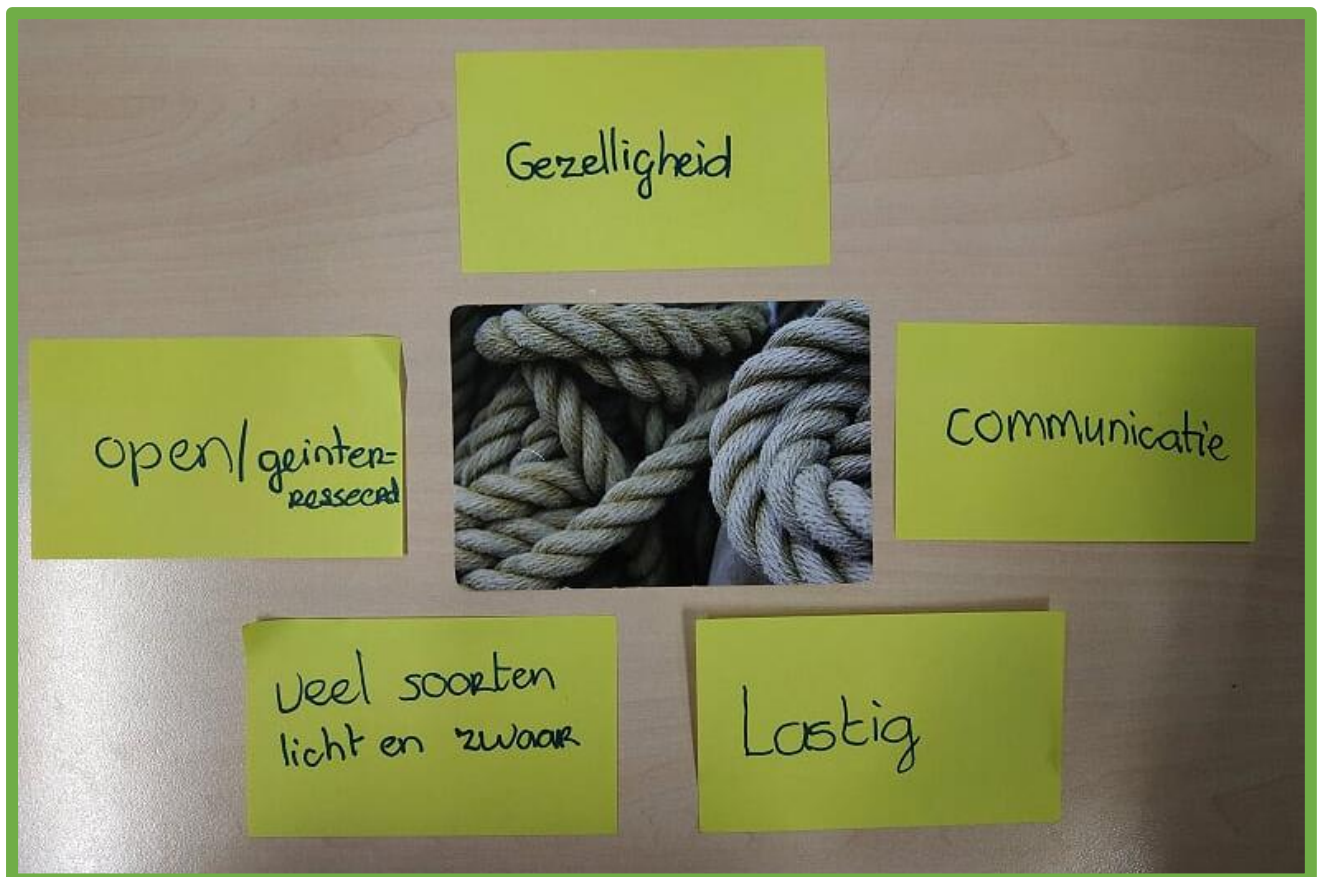

Bijlage G. Associatiekaarten uit de focusgroepen

Bijlage H. Overzicht resultaten stellingen docenten

1. Verplicht ervaring opdoen binnen de gehandicaptenzorg is belangrijk voor studenten bij het maken van de juiste keuze voor de toekomst.

■ Eens (5) ■ Neutraal (4) ■ Oneens (2)

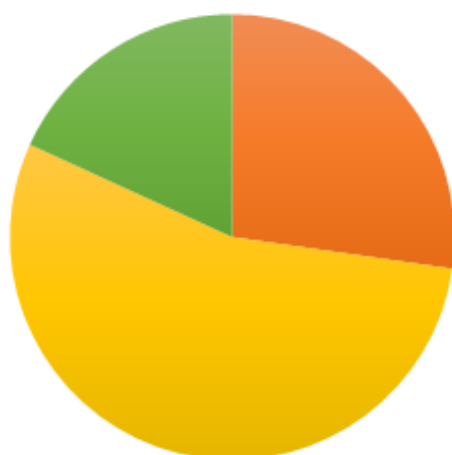
2. Docenten binnen de HAN hebben zelf een goed beeld van de gehandicaptenzorg en dragen dit uit naar de studenten.

■ Eens (1) ■ Neutraal (5) ■ Oneens (5)

3. De gehandicaptenzorg moet ook een registratie krijgen.

■ Eens (4) ■ Neutraal (5) ■ Oneens (2)

4. De gehandicaptenzorg komt voldoende aan bod tijdens de opleiding.

■ Eens (3) ■ Neutraal (6) ■ Oneens (2)

5. Met welke doelgroep heeft u de meeste affiniteit?

■ Gehandicaptenzorg (2)
 ■ Geestelijke gezondheidszorg (3)
 ■ Jeugdzorg (5)
 ■ Overig (1)